

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO

Diplomsko delo

**SEZNANJENOST DRŽAVLJANOV Z
DOSTOPOM DO INFORMACIJ JAVNEGA
ZNAČAJA**

Lidija Trebše

Ljubljana, april 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA UPRAVO

DIPLOMSKO DELO

**SEZNANJENOST DRŽAVLJANOV Z DOSTOPOM DO
INFORMACIJ JAVNEGA ZNAČAJA**

Kandidatka: Lidija Trebše

Vpisna številka: 04035510

Študijski program: visokošolski študijski program Uprava I. stopnja

Mentorica: viš. pred. mag. Tatjana Kozjek

Ljubljana, april 2012

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisana Lidija Trebše, študentka visokošolskega študijskega programa Uprava I. stopnja, z vpisno številko 04035510, sem avtorica diplomskega dela z naslovom: Seznajenost državljanov z dostopom do informacij javnega značaja.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela,
- sem poskrbela, da so dela in mnenje drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem poskrbela, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisala v predloženem delu,
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Ur. list RS, št. 21/95), kršitev pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo,
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo,
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo dela v zbirki »Dela FU«.

Diplomsko delo je lektorirala: Melita Romih.

Ljubljana, 10. 4. 2012

Lidija Trebše

POVZETEK

Informacijo javnega značaja se po Zakonu o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ-UPB2, Ur. list RS, št. 51/2006) pojmuje kot informacijo, ki izvira iz delovnega področja organa, nahaja pa se v obliki dokumenta, zadeve, dosjeja, registra, evidence ali drugega dokumentarnega gradiva, ki ga je organ izdelal sam, v sodelovanju z drugim organom, ali pridobil od drugih oseb. Pravico dostopa do informacij javnega značaja se uvršča med človekove pravice in svoboščine, ki je zapisana v številnih mednarodnih pravnih aktih. Republika Slovenija je z vstopom v polnopravno članstvo EU sledila mednarodnim priporočilom in je pravico dostopa do informacij javnega značaja opredelila v Ustavi Republike Slovenije ter zakonskih in podzakonskih aktih. Na osnovi teh se morajo organi oziroma zavezanci zavedati, da je namen zagotoviti javnost in odprtost njih samih, saj s tem omogočajo uresničevanje pravice tako fizičnih kot pravnih oseb.

Pravično uveljavitev pravice dostopa do informacij javnega značaja nadzira Informacijski pooblaščenec, ki izvaja številne pristojnosti, tako na področju dostopa do informacij javnega značaja kot tudi na področju varstva osebnih podatkov. S Katalogom informacij javnega značaja, ki služi kot delovni pripomoček, pa je upravičencem olajšano iskanje želenih informacij.

Na podlagi raziskave je ugotovljeno, da so rešitve, ki v Republiki Sloveniji predstavljajo normativni okvir s področja dostopa do informacij javnega značaja, ustrezne. Poleg tega sodelujoči v raziskavi poznajo svoje pravice v zvezi z dostopom do informacij in načine uresničevanja njihovih pravic, vendar ne v zadostnem obsegu.

Ključne besede: informacija javnega značaja, pravica, dostop, organ, zavezanec, upravičenec, informacijski pooblaščenec, katalog.

SUMMARY

CITIZEN'S AWARENESS OF THE ACCESS TO THE PUBLIC INFORMATION

Public information is defined in the Act on the Access to Information of Public Character (ZDIJZ-UPB2, Ur. list RS, št. 51/2006) as information that originates from the field of work of specific institutional body and is found in the form of a document, case, file, register, record or other kind of documentary materials that was designed by this body itself, with the collaboration of other body or was acquired by other subject. The right of access to public information is one of the basic human rights and liberties that are defined in several international legal acts. As a result of gaining full membership of EU, the Republic of Slovenia followed the international recommendation and has consequently defined the right of access to public information in the Constitution of the Republic of Slovenia, its laws and regulations. Based on this, the institutional bodies and/or obligors (taxpayers) must realize that the aim is to achieve transparency and public nature of these obligors in order to maintain the rights of natural and legal persons.

Information commissioner, who also exercises many competences in the sector of access to public information as well as in the sector of protection of personal data, is safeguarding the just implementation of the right of access to public information. The Catalogue of public information serves as a working instrument and enables easier access of rightful claimants to desired information.

Solutions that provide a normative framework in the sector of access to public information are sufficient based on the findings of a research. The collaborators in a research are also aware, however not to sufficient extent, of their rights relating to the access to information and the appropriate ways to carry out these rights.

Key words: public information, the right, access, institution, obligor, rightful claimant, information commissioner, the Catalogue.

KAZALO

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA	iii
POVZETEK	v
SUMMARY	vi
KAZALO	vii
KAZALO PONAZORITEV	ix
KAZALO GRAFIKONOV	ix
KAZALO TABEL	x
KAZALO PRILOG	x
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV	x
1 UVOD	1
2 TEORETIČNA IN NORMATIVNA RAVEN INFORMACIJ JAVNEGA ZNAČAJA ...	3
2.1 Mednarodni akti	3
2.2 Normativna ureditev v Republiki Sloveniji	4
3 DOSTOP DO INFORMACIJ JAVNEGA ZNAČAJA	7
3.1 Pravica dostopa do informacij javnega značaja	7
3.2 Upravičenci dostopa do IJZ	9
3.3 Zavezanci za posredovanje IJZ	13
3.4 Omejitev dostopa do IJZ	16
4 INFORMACIJSKI POOBLAŠČENEC	19
4.1 Pristojnosti informacijskega pooblaščenca na področju dostopa do IJZ	19
4.2 Postopek pred informacijskim pooblaščencem v zadevah dostopa do IJZ	20
5 KATALOG INFORMACIJ JAVNEGA ZNAČAJA	22

6 RAZISKAVA	25
6.1 Spletno anketiranje.....	25
6.2 Intervju o posredovanju informacij javnega značaja	40
6.3 Preveritev hipotez.....	43
7 ZAKLJUČEK.....	44
LITERATURA IN VIRI.....	46
PRILOGA	49

KAZALO PONAZORITEV

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 1: Struktura anketirancev po spolu.....	25
Grafikon 2: Struktura anketirancev po starosti	26
Grafikon 3: Struktura anketirancev po izobrazbi.....	26
Grafikon 4: Struktura anketirancev glede na zaposlitveni status	27
Grafikon 5: Poznavanje zakona	29
Grafikon 6: Dostop do IJZ	29
Grafikon 7: IJZ na svetovnem spletu.....	30
Grafikon 8: Objava IJZ na spletu.....	31
Grafikon 9: Objava seznama pooblaščenih oseb za vodenje oziroma odločanje v upravnih postopkih.....	31
Grafikon 10: Objava kataloga IJZ.....	32
Grafikon 11: Opredelitev pravice v Ustavi Republike Slovenije	33
Grafikon 12: Poznavanje dostopa do IJZ	33
Grafikon 13: Brezplačen dostop do IJZ	34
Grafikon 14: Rok za odločitev organa o zahtevi.....	35
Grafikon 15: Zaposilo za dostop do IJZ	35
Grafikon 16: Odgovor na zaprosilo do IJZ	36
Grafikon 17: Drugostopenjski organ, ki odloča o zahtevi	37
Grafikon 18: Pomoč Informacijskega pooblaščenca.....	38
Grafikon 19: Pristojnost Informacijskega pooblaščenca	38
Grafikon 20: Povezanost dela anketirancev z dostopom do IJZ.....	39
Grafikon 21: Seznanitev z dostopom do IJZ.....	40

KAZALO TABEL

Tabela 1: Pregled druge vrste zaposlitve	27
Tabela 2: Pregled zaprosil	36

KAZALO PRILOG

Anketni vprašalnik

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV

EU	Evropska unija
IJZ	Informacije javnega značaja
IP	Informacijski pooblaščenec
NOE	Notranja organizacijska enota
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
OZN	Organizacija združenih narodov
RS	Republika Slovenija
SOVA	Slovenska obveščevalno varnostna agencija
ZDA	Združene države Amerike
ZDIJZ	Zakon o dostopu do informacij javnega značaja
ZInfP	Zakon o informacijskem pooblaščenču

1 UVOD

Na podlagi Ustave Republike Slovenije (URS, 39. člen) lahko vsakdo dobi pravico do informacije javnega značaja, kar je zapisano tudi v Zakonu o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ, 1. člen) in njegovih podzakonskih aktih. V 44. členu Ustave pa omenja pravico do pridobitve informacije javnega značaja le posredno na način, ko podeljuje državljanom pravico do neposrednega sodelovanja ali sodelovanja preko izvoljenih predstavnikov pri upravljanju javnih zadev. V praksi nastanejo težave, ko državljani (prosilci) nismo dovolj seznanjeni, katere informacije so nam dostopne in v kakšni meri, organi (zavezanci) pa se vedno ne zavedajo svojih obveznosti v zvezi z dostopom do informacij javnega značaja oziroma jih ne izpolnjujejo v celoti. Informacije javnega značaja so pomembne za delovanje organov, saj je preko njih omogočen nadzor nad njihovim poslovanjem, zato morajo biti informacije popolne.

Namen diplomskega dela je ugotoviti, ali so rešitve, ki v Republiki Sloveniji predstavljajo normativni okvir s področja dostopa do informacij javnega značaja ustrezne ter ugotoviti ali državljani poznajo svoje pravice v zvezi z dostopom do informacij in načine uresničevanja teh pravic.

Cilji raziskovanja je analizirati zakonodajo s področja informacij javnega značaja ter izvesti in analizirati rezultate raziskave.

V okviru raziskave se preverjata naslednji dve hipotezi:

HIPOTEZA 1:

Republika Slovenija ima na ustavni, zakonski in podzakonski ravni urejeno vsebino, pristojnosti in pravice subjektov s področja dostopa do informacij javnega značaja na način, ki zagotavlja polno uveljavitev tega pomembnega inštituta demokratične države.

HIPOTEZA 2:

Upravičenci za dostop do informacij javnega značaja svojih pravic ne poznajo v obsegu, ki bi jim zagotovil polno uporabo ustavnih in zakonskih pravic s tega področja.

Diplomsko delo je v grobem zgrajeno iz dveh delov.

V teoretičnem delu so prikazana teoretična izhodišča, normativna ureditev dostopa do informacij javnega značaja, pravice in dolžnosti državljanov in zavezancev ter postopki in načini za pridobivanje informacij javnega značaja.

V raziskovalnem delu diplomskega dela se ugotavlja, ali je predstavljena Pravica dostopa do informacij javnega značaja v Republiki Sloveniji spoštovana kot človekova pravica in svoboščina, ki je zapisana v tudi v številnih mednarodnih pravnih aktih držav po svetu. Ugotoviti se želi, ali je Republika Slovenija z vstopom v polnopravno članstvo EU sledila mednarodnim priporočilom in zagotovila ter uveljavila normativni okvir s področja dostopa

do informacij javnega značaja na ustrezen način. Z izvedbo anonimne spletne ankete pa se ugotavlja, kako državljani poznajo svoje pravice v zvezi z dostopom do informacij in načine uresničevanja njihovih pravic. Z Uradno osebo, pristojno za posredovanje informacij javnega značaja na Ministrstvu za obrambo Republike Slovenije je bil izveden intervju, z namenom ugotovitve, kako zavezanci opravljajo svoje delo ter kakšne pristojnosti pri odločanju v postopkih dostopa do informacij javnega značaja imajo.

Pri izdelavi diplomskega dela so uporabljene metoda deskripcije ali opisna metoda, statistična metoda, metoda anketiranja in metoda intervjuvanja. Z metodo deskripcije ali opisno metodo se ugotavlja dejstva. Z opisom stanja na področju informacij javnega značaja se ugotavlja dostop do informacij javnega značaja in načine uresničevanja teh pravic, sodelovanje med prosilci (državljani) in zavezanci (organi), njihovega zavedanja pomena, kaj pomeni informacija javnega značaja. Pri proučevanju tematike so uporabljeni javno objavljena strokovna literatura in viri, ki niso označeni s stopnjo tajnosti. Metoda anketiranja služi zbiranju podatkov, informacij in mnenju sodelujočih v raziskavi o poznavanju njihovih pravic v zvezi z dostopom do informacij javnega značaja in način uresničevanja njihovih pravic. S statistično metodo se obdela podatke iz pridobljenih odgovorov sodelujočih v raziskavi. Izvedeno je spletno anketiranje, pri katerem so anketiranci izbrani naključno. Spletna anketa je poslana na uradne spletne naslove anketirancev s prošnjo, da odgovorijo na vprašalnik in pošljejo vprašalnik tudi svojim znancem.

Izveden pa je tudi intervju z Uradno osebo, pristojno za posredovanje informacij javnega značaja na Ministrstvu za obrambo Republike Slovenije.

2 TEORETIČNA IN NORMATIVNA RAVEN INFORMACIJ JAVNEGA ZNAČAJA

2.1 MEDNARODNI AKTI

Pravica dostopa do informacij javnega značaja je eno izmed temeljnih izhodišč vsake demokratične družbe. Kot temeljna človekova pravica je zapisana v številnih mednarodnih aktih, ki zavezujejo tudi Slovenijo (Prepeluh, 2005, str. 29).

Najbolj pomembna mednarodna temeljna akta sta dva, in sicer Splošna deklaracija človekovih pravic in Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah. Tako Slovenija kot tudi druge države na osnovi omenjenih aktov pravico dostopa do informacij javnega značaja zapisujejo v svojih ustavah (Prepeluh, 2005, str. 55).

V mednarodnem okolju se je pravica dostopa do informacij javnega značaja uveljavila pod imenom »freedom of information« oziroma slovensko svoboda informacij oziroma informacijska svoboda. Svoboda informacij oziroma informacijska svoboda, pravica dostopa in dolžnost objavljanja, dostop do informacij oziroma dostop do dokumentov pa predstavljajo pojme, ki jih pravo opredeljuje kot vsebine, ki zajemajo določene pravice in obveznosti. Pojmu »pravica vedeti« oziroma »the right to know« pravo ne pripisuje točno določenega pomena. Gre za frazo, ki označuje informacijsko svobodo oziroma zakone o svobodi informacij. Pravica vedeti ter z njo povezana pravica do informacij javnega značaja sta najpomembnejši sredstva za odprto in pregledno delovanje javne uprave. Na nekaterih področjih ZDA se je uveljavila kot sinonim za pravice posameznikov, da so ustrezno seznanjeni z informacijami, ki so vezane na okolje, predvsem kadar se nanaša na onesnaževanje okolja, največ informacij pa je vezanih na vsebine, ki se nanašajo na področje zdravstvenih zavarovanj. V Sloveniji jo uporabljajo nekatere nevladne organizacije (Prepeluh, 2005, str. 33-39).

Generalna skupščina OZN je leta 1946 sprejela Resolucijo št. 59(1), ki med drugim ugotavlja, da je svoboda informacij temeljna človekova pravica, preskusni kamen vseh svoboščin, katerim so Združeni narodi namenjeni. Poleg resolucije je OZN sprejela Splošno deklaracijo človekovih pravic in Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah. V slednjem je pravica do svobode izražanja natančno opredeljena, saj se ga šteje med mednarodne pogodbe, ki nudi mednarodno varnost in zagotavlja mehanizem, s katerim države lahko te pravice implementirajo v svojem pravnem redu (Prepeluh, 2005, str. 55-56).

Svobodo izražanja pa ureja tudi 10. člen Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP), ki jo je sprejel Svet Evrope in določa, da ima vsakdo pravico sprejemati obvestila in ideje brez vmešavanja javne oblasti in ne glede na meje. Ne sme pa se pozabiti tudi mednarodne Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE), ki je na področju svobode informacij sprejela na svoji skupščini Varšavsko

deklaracijo, s katero države poziva, da na ustrezen način zagotovijo dostop do javnih informacij oziroma pravico zavarujejo z zakonom. V Berlinski deklaraciji, ki je bila sprejeta leta 2002 je zapisano, da bodo sodelujoče države ohranjale svobodo izražanja in svobodo informacij ter poklicnih novinarjev ne bodo omejevale pri pridobivanju določenih podatkov (Prepeluh, 2005, str. 65-78).

Predpis o dostopu do informacij javnega značaja, ki govori o dostopu javnosti do dokumentov najvišje veje oblasti Evropskega parlamenta, Sveta in Komisije, pa je sprejela tudi Evropska unija, in sicer je to Uredba Evropskega parlamenta in Sveta Evropske unije št. 1049/2001 o dostopu javnosti do dokumentov Evropskega parlamenta, Sveta in Komisije, z dne 30. 5. 2001 (Uredba EU), ki je v veljavo vstopila 3. 12. 2001. Uredba EU je temeljni predpis, ki je zavezujoč in so ga dolžne neposredno uporabljati vse države članice EU. Pravica dostopa do dokumentov je bila leta 2000 vključena tudi v Listino temeljnih pravic EU in leta 2004 v Pogodbo o ustavi za Evropo, vendar je v primerjavi z ostalimi pravicami priznana samo državljanom in rezidentom EU (Prepeluh, 2005, str. 81-100).

Zaradi začetka veljavnosti Lizbonske pogodbe je Evropska komisija v marcu 2011 vložila nov predlog sprememb Uredbe EU. Prečiščena različica Pogodbe o delovanje EU v 15(3). členu določa, da se pravica dostopa javnosti do dokumentov širi na vse institucije, organe, urade in agencije Unije. Za sodišče Evropske unije, Evropske centralne banke in Evropske investicijske banke pa se ta določba uporablja samo v primeru izvajanja njihovih upravnih nalog. Evropski parlament je 15. 12. 2011 po končanem prvem branju sprejel mnenje na nov predlog Uredbe EU in ga posredoval Svetu in Komisiji (MJU, 2012a).

Na ravni evropskih predpisov je bila sprejeta tudi Konvencija o dostopu do informacij, udeležba javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva o okoljskih zadevah, tako imenovana Aarhuska konvencija. Njen namen oziroma cilj je prispevati k varstvu pravice vsake osebe tako sedanjih kot prihodnjih generacij, da lahko živi v okolju, ki je primeren za zdravje in blaginjo, vsaka država članica pa mora skladno z določbami te konvencije zagotavljati pravico do dostopa do informacij, do udeležbe javnosti pri odločanju in do dostopa do pravnega varstva v okoljskih zadevah (IP RS, 2012a).

2.2 NORMATIVNA UREDITEV V REPUBLIKI SLOVENIJI

Republika Slovenija je 16. 4. 2003 podpisala pristopno pogodbo z Evropsko unijo in tako s 1. 5. 2004 postala njena polnopravna članica. To pomeni, da je pravni red EU pričel veljati tudi na področju Republike Slovenije. Republika Slovenija je mednarodno-pravne obveznosti pri dostopu do informacij javnega značaja uveljavila v Ustavi RS. Poleg tega Ustava RS (URS, 8. člen) določa, da se vse ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe uporabljajo neposredno ter da morajo biti tudi vsi zakonski in podzakonski akti skladni z mednarodnimi pogodbami. Iz tega izhaja, da imajo mednarodne pogodbe v Republiki Sloveniji višji pravni položaj kot ostali zakoni in predpisi, so pa obenem nižje od Ustave

RS. Če se opremo na Zakon o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ, 1. člen), pomeni, da je kot zakonodajalec Državni zbor Republike Slovenije najprej ratificiral mednarodne pogodbe. Ostali podzakonski akti s področja informacij javnega značaja morajo biti skladni z mednarodnimi pogodbami, ki jih je ratificirala Vlada RS. Pri pregledu mednarodnopravnih aktov na področju dostopa do informacij javnega značaja se lahko ugotovi, da je Slovenija določila teh pogodb umestila v svoj pravni red.

Državni zbor RS je februarja 2003 sprejel Zakon o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ-UPB2, Ur. l. RS, št. 51/2006), spremembe in dopolnitve pa so stopile v veljavo 15. 7. 2005. S tem zakonom se je zakonsko uredila ustavna pravica vsakega posameznika do pridobitve informacij javnega značaja. Ustava RS v 39. členu določa, da ima vsakdo pravico dobiti informacijo javnega značaja, za katero ima v zakonu utemeljen pravni interes, razen v tistih primerih, ki jih določa zakon. Prav tako se z ZDIJZ državljanom omogoča uveljavljanje ustavne pravice iz 44. člena, ki govori o neposrednem in posrednem sodelovanju državljanov pri upravljanju javnih zadev (MORS, 2012a).

Poleg ZDIJZ je v Republiki Sloveniji sprejetih še vrsto drugih zakonskih in podzakonskih aktov, ki urejajo pravico dostopa do informacij javnega značaja. Med njimi so:

- Zakon o informacijskem pooblaščenču (ZInfP, Ur. l. RS, št. 113/2005), ki ureja pristojnosti in pooblastila IP. S tem zakonom se je v pravni red RS prenesla Direktiva 95/46/ES Evropskega parlamenta in Sveta, z dne 24. 10. 1995 o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov.
- Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1-UPB1, Ur. l. RS, št. 94/2007), s katerim se določajo pravice, obveznosti, načela ter ukrepi, s katerimi so preprečeni neustavni, nezakoniti in neupravičeni posegi v zasebnost posameznikov pri obdelavi njihovih osebnih podatkov. S tem zakonom se je v pravni red RS prenesla Direktiva 95/46/ES Evropskega parlamenta in Sveta, z dne 24. 10. 1995 o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov.
- Uredba o posredovanju in ponovni uporabi informacij javnega značaja (UPPUIJZ, Ur. l. RS, št. 76/2005, 119/2007, 95/2011), ki določa način posredovanja informacij javnega značaja, tako prosilcem oziroma upravičencem kot v svetovni splet, stroške zaračunanih storitev za posredovanje IJZ, ponovno uporabo IJZ ter poročanje o zagotavljanju dostopa do IJZ iz naslova Kataloga IJZ. S to uredbo sta bili v pravni red RS implementirani dve direktivi ES, in sicer: Direktiva 2003/4/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. 1. 2003 o javnem dostopu do okoljskih informacij in razveljavitvi direktive 90/313/EGS in direktiva 2003/98/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. 11. 2003 o ponovni uporabi informacij javnega sektorja.

Zaključiti je torej mogoče, da mednarodne pogodbe zavezujejo države članice, da svoje notranje pravne predpise uredijo na način, da bo vsak posameznik lahko uveljavil svojo pravico pred organi države, katere državljan je in le malokrat pred mednarodnimi organi.

Ne gre zanemariti dejstva, da je Republika Slovenija ena izmed držav, ki ima najbolj odprti in pregledni javni sektor na svetu, s področja dostopa do IJZ. Rezultat tega je raziskava iz septembra 2011, z nazivom Vprašaj svojo državo! Kampanja šestih vprašanj (Ask Your Government! 6 Question Campaign) nevladnih organizacij Access Info, Centre for Law and Democracy in International Budget Partnership, v katero je bilo vključenih 80 držav, Slovenija pa je bila uvrščena med 15 (MJU, 2012b). Poleg tega pa sta v letu 2011 mednarodni organizaciji Access Info Europe in Centre for Law and Democracy izvedli raziskavo v 89 državah o kakovosti zakonodaje s področja dostopa do IJZ, kamor se je Slovenija uvrstila na drugo mesto (MJU, 2012c).

3 DOSTOP DO INFORMACIJ JAVNEGA ZNAČAJA

Dostop do informacij javnega značaja je institut demokratične ureditve države, ki z uporabo nadzorne funkcije omogoča participacijo državljanov pri zagotavljanju načela javnosti dela javne uprave in s tem preprečuje ali pa odpravlja slabo upravljanje, zlorabo oblasti in korupcijo (IP RS, 2011b). Je eden od najpomembnejših sredstev kontrole javne oblasti. Tako javna uprava v vsakem trenutku ve, da je njeno delo pod lupo javnega nadzora (Anželj v: Brezovšek in Haček, 2004, str. 206).

Termin »informacija« v današnjem času opredeljujemo kot znanje o predmetih, stvareh, pojmi, torej o stvarnosti, ki nas obdaja (Vintar, 2007). Uporablja se ga tudi za opis cele dobe (informacijska doba), značilnosti družbe (informacijske družbe) in tehnologij (informacijskih tehnologij). Že Bacon je zapisal, da informacija pomeni moč. In res je tako (Brečko v: Volk et al., 2004, str. 11). Dobljena informacija prejemniku služi za povečanje znanja, razumljivost le-te pa seveda vpliva na to, kako se bo prejemnik informacije odločil in ravnal. Pomembna lastnost informacije je kakovost informacije, kar pomeni, da mora biti točna, popolna, relevantna, dosegljiva, preverljiva, dostopna in kar je najpomembnejše, mora se poskrbeti za varnost informacije, da ne pride v stik z nepooblaščenimi uporabniki (UNI-LJ ERI, 2011).

Informacija javnega značaja je informacija, ki izvira iz delovnega področja organa, nahaja pa se v obliki dokumenta, zadeve, dosjeja, registra, evidence ali drugega dokumentarnega gradiva, ki ga organ izdelava sam, v sodelovanju z drugim organom, ali pridobi od drugih oseb. Iz tega se sklepa, da mora biti informacija povezana z delom organa. Zasebna elektronska pošta, ki jo pošlje uradnik s svojega službenega elektronskega naslova, ne more biti informacija javnega značaja, če le-ta ni povezana z njegovim delom. Prav tako se med informacije javnega značaja ne uvršča vsakodnevnih reklam, ki jih organ prejme v svoj urad, morebitne pomotoma poslane informacije, osebni rokovniki in koledarji ter druge oblike dokumentov, če le-ti niso predmet uradnega dela organa. Informacija javnega značaja se torej nanaša na vsebino področnega delovanja organa, ki je povezana z njegovimi aktivnostmi in spada v delokrog organa (IP RS, 2012c).

3.1 PRAVICA DOSTOPA DO INFORMACIJ JAVNEGA ZNAČAJA

Mendel (Prepeluh, 2005, str. 21) ugotavlja, da je pravica dostopa do informacij javnega značaja temeljna človekova pravica, ki v svetovnem merilu doživlja neverjeten razcvet. Avtor poudarja, da jo v svojih pozitivno-pravnih normah priznava več kot 50 držav po svetu, od katerih jo je več kot polovica sprejela v zadnjih desetih letih. Prepeluhova pove, da se govori o desetletju svobode informacij. Vendar ideja, da državni organi informacije posedujejo zgolj »v imenu in za račun« svojih državljanov, ni nova. Leta 1766 se je

porodila na Švedskem, kjer je realizacijo doživela v obliki ustavne določbe in posebnega zakona (Prepeluh, 2005, str. 21).

Razlogov za povečan pomen pravice dostopa do informacij javnega značaja je mnogo, najpomembnejša pa sta dva. Prvi je povezan z razvojem družbe in s posebej poudarjeno vlogo informacij v njej, saj uvrščamo družbo 21. stoletja med informacijsko družbo. Informacija je temeljni pogoj za razvoj posameznika in družbe kot celote. Drugi razlog je povezan s svobodo informacij, ki je na področju prava bolj politične narave. Konec osemdesetih in v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja smo bili priča razpadu mnogih totalitarnih sistemov, iz katerih so zrasle mlade, demokratične države. Med temi državami je tudi Slovenija, ki je pravico dostopa do informacij javnega značaja že leta 1991 vključila v besedilo svoje ustave (Prepeluh, 2005, str. 22).

Ena izmed glavnih funkcij pravice dostopa do informacij javnega značaja je nadzorna funkcija, ki skupaj z demokratično funkcijo pomeni uresničevanje načela javnosti in odprtosti delovanja državnih organov. Dejstvo je, da se zahteve do delovanja tako javne kot tudi državne uprave večajo, ker so pričakovanja državljanov vedno višja. Gre za normalen proces, ki ni značilen samo za slovensko javno upravo, s podobnimi zahtevami se ukvarjajo tudi druge javne uprave v ostalih državah v Evropi. Očitno je, da javna uprava kljub mnogim zahtevam uporabnikov do informacij javnega značaja ter vsakodnevnomu zmanjševanju finančnih resursov, ohranja oziroma dviguje kvaliteto svojih storitev (Brezovšek in Haček, 2004, str. 198).

V zvezi pravice dostopa do informacij javnega značaja se pojavlja več vprašanj. Prvo, ali prosilci poznajo svoje pravice v zvezi z dostopom do informacij in ali poznajo načine uresničevanja njihovih pravic. Informacije javnega značaja jim morajo biti časovno in prostorsko dostopne. Ko se govori o časovnem in prostorskem dostopu, gre predvsem za pridobitev informacije, ko uporabnik ne čaka predolgo na odgovor na svojo zahtevo. Tu gre bodisi za pridobitev informacije s strani organov v času uradnih ur na njihovem naslovu, ali pa za pridobitev informacije po internetu (ZDIJZ-UPB2, Ur. l. RS, št. 51/2006).

Drugo vprašanje pa se nanaša na zavezance, ali so sposobni informacije prosilcem posredovati oziroma jih zagotoviti v zakonsko določenem roku. To pomeni, da morajo biti organi odzivni, pa tudi zahteva in mnenje prosilcev morajo biti za organe pomembni. Zelo pomembno je, da imajo prosilci pravico izbirati obliko, v kateri se želijo seznaniti z zahtevano informacijo, zavezanci pa morajo tako zahtevo upoštevati. Prosilcu ni potrebno navajati, zakaj potrebuje informacijo javnega značaja, zavezanec pa ga ne sme spraševati, za kakšen namen informacijo potrebuje. Sam postopek dostopa do informacije je zelo enostaven in če organ zahtevi ugodni, se ne izdaja posebna odločba, temveč se naredi zgolj uradni zaznamek. Bolj formalno teče postopek v primeru, ko prosilec ne dobi informacije, ki jo zahteva, ali ko zahtevana informacija ni bila popolna in se pritoži. Pomemben je tudi rok za odgovor prosilcu, ki ga je organ po zakonu dolžan upoštevati. Zakon določa, da je organ dolžan odločiti o zahtevi nemudoma, najkasneje pa v roku 20 delovnih dni o dneva prejema popolne zahteve. V primeru pritožbe v pritožbenem

postopku odloča poseben organ, ki ga zakon imenuje »pooblaščenec za dostop do informacij javnega značaja«, v nadaljevanju pa o pritožbi odloča upravno sodišče (Anželj v: Brezovšek in Haček, 2004, str. 207). ZDIJZ in pooblaščenec pomenita in zagotavljata uresničevanje enega izmed temeljnih izhodišč sodobne demokracije, temu pravimo pravica, da lahko ljudje govorijo, in sicer obveščeno (Volk et al., 2004, str. 36).

Zakon pa določa izjemo, kadar gre za ponovno uporabo informacij. »Institut ponovne uporabe informacij javnega značaja pomeni večjo preglednost in dorečenost nad uporabo informacij, ki jih komercialni ali nekomercialni uporabniki dobijo od javnega sektorja. Glavno vodilo ponovne uporabe informacij temelji na premisi, da je nastanek informacij javnega sektorja financiran iz javnih, proračunskih sredstev in jih zato ni mogoče šteti za last javnega sektorja« (IP RS, 2012d). V tem primeru je prosilec dolžan podati in opredeliti svojo zahtevo natančno ter v kakšne namene bo informacijo uporabil. V primeru, da prosilec informacijo uporabi v pridobitne namene, pa mu tako uporabo organ ni dovolil, sta posameznik in pravna oseba lahko kaznovana. Dejstvo pa je, da sodobna tehnologija omogoča različne načine pridobivanja informacij, iskanja in ne nazadnje njihovega varovanja.

3.2 UPRAVIČENCI DOSTOPA DO IJZ

Pravico dostopa do informacij javnega značaja se uvršča med človekove pravice in svoboščine. Dostopu do informacij javnega značaja se v današnjem času daje vedno večji pomen, saj gre za odkrito sodelovanje med državljani in organi javne uprave. Državljeni morajo biti dobro in pravilno obveščeni. Obveščenost državljanov se lahko ocenjuje tudi iz zornega kota političnega nadzora nad pravilnostjo odločitev organov javne uprave, nadzora nad spoštovanjem sprejetega pravnega reda in ne nazadnje nadzora nad upravljanjem in porabo javno finančnih sredstev. Posebno pozornost velja posvetiti pojmu svoboda informacij ali informacijska svoboda, ki zajema dva pomembna dejavnika. Na eni strani vsebuje pravico dostopa do informacij javnega značaja, na drugi strani pa dolžnost organov, da objavljajo informacije javnega značaja (Berložnik, 2010).

Dva mednarodnopravno obvezujoča pravna akta tudi Slovenijo zavezujeta, da javnosti zagotovi pravico do dostopa do informacij javnega značaja, in sicer: Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah OZN in Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin Sveta Evrope. Prvega je Republika Slovenija prevzela z Aktom o notifikaciji nasledstva SFRJ (Ur. l. RS, št. MP 9/92, 17. 7. 1992 (str. 103), 1. 7. 1992), ki v svojem 19. členu določa pravico javnosti do »prostega iskanja in širjenja informacij in idej prek medijev in ne glede na meje«. Drugi akt pa v svojem 10. členu določa pravico javnosti do »sprejemanja in sporočanja informacij brez vmešavanja javne oblasti in ne glede na meje«. Tu sicer ni določena pravica posameznika, ampak samo pravica sprejemanja informacij, ki jih nekdo želi sporočiti in v to se država ne sme vmešavati oziroma tega ne sme preprečiti. Pomembna je tudi Konvencija o dostopu do informacij,

udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva o okoljskih zadevah (Aarhuška konvencija, Ur. l. RS, št. 62/2004, 7. 6. 2004). Ta ureja dostop do okoljskih podatkov, torej do dela informacij javnega značaja. Omeniti pa je potrebno tudi Direktivo o prostem dostopu do informacij o okolju (90/313/EGS, Uradni list Evropskih skupnosti, št. L 158, 23. 6. 1990), ki pa jo je naša država implementirala v ZDIJZ in v Zakonu o varstvu okolja (Musar et al. 2006, str. 18).

Slovenski pravni red je sledil mednarodnim priporočilom in je pravico dostopa do informacij javnega značaja opredelil v Ustavi Republike Slovenije kot temeljno človekovo pravico. Primarno je način uresničevanja te ustavne pravice urejen v Zakonu o dostopu do informacij javnega značaja (Prepeluh, 2005, str. 199). Prepeluhova pa opozarja na terminološki izraz »prosilec«, ki ga uporablja ZDIJZ, v slovenski pravni terminologiji se pa ta izraz pojmuje kot »subjekt«. Izraz prosilec namreč ni ustrezen, saj se za informacijo ne prosi, ampak je to naša ustavna pravica. Ker je torej dostop do informacij javnega značaja pravica subjekta, je najbolj primeren izraz »upravičenec« dostopa do IJZ.

Upravičenci do informacij javnega značaja so tako državljani in pravne osebe, ki imajo svoj sedež v Republiki Sloveniji, kakor tudi druge fizične osebe oziroma tujci in pravne osebe, ki imajo sedež v katerikoli drugi državi. Formalnopravno je dostop do informacij javnega značaja v Republiki Sloveniji precej liberalen, medtem ko je v nekaterih državah EU dostop omejen le na njihove državljane in pravne osebe s sedežem na njenem ozemlju. V primeru fizičnih oseb je določeno, da imajo pravico dostopa tudi mladoletniki, kjer je meja opredeljena na petnajst let, pri katerih mladoletniki pridobijo delno poslovno sposobnost. Vložitev zahteve pa ni vezana na privolitev staršev, kar pomeni, da bi v tem primeru bilo treba mladoletniku priznati procesno sposobnost, ki je opredeljena v določbah Zakona o splošnem upravnem postopku (Pličanič et al., 2005, str. 58).

Skladna z načelom prostega dostopa je tudi ureditev, ki se navezuje na načelo enakosti upravičencev in se izkazuje predvsem pri zaračunavanju stroškov, ko med zainteresiranimi osebami ne uvaja razlik glede na namen, zakaj neka oseba želi pridobiti informacijo. To se nanaša na dve skupini oseb, in sicer so prva skupina predvsem gospodarski subjekti, ko želijo s pridobljeno informacijo trgovati, v drugo skupino pa štejemo novinarje, katerih delo je neposredno povezano z informacijami. V ameriškem pravu se je uveljavila ureditev, po kateri »normalni« uporabniki in novinarji plačajo le materialne stroške posredovanja informacij, medtem ko so stroški za komercialne uporabnike precej višji. V pravu EU ureja vprašanje trgovanja z informacijami javnega značaja Direktiva o ponovni uporabi informacij javnega značaja (Direktiva št. 2003/98/EC Evropskega parlamenta in Sveta o ponovni uporabi informacij javnega sektorja z dne 17. 11. 2003, OJ 2003/L 345), ki določa nekaj pravil oziroma načel, ki so jih dolžne upoštevati države članice EU pri urejanju trgovanja z IJZ. V Sloveniji je to vprašanje urejeno z Uredbo o posredovanju in ponovni uporabi informacij javnega značaja (Ur. l. RS, št. 76/2005, 119/2007, 95/2011), s katero so bile v slovenski pravni red prenesene direktive Evropske skupnosti. Edino, kar se lahko pričakuje je drugačna ureditev glede stroškov posredovanja informacij komercialnim uporabnikom, saj so le-ti največja skupina uporabnikov ZDIJZ (Pličanič et al., 2005, str. 86).

V primeru, ko se to nanaša na drugo skupino uporabnikov med katere so uvrščeni novinarji, za katere velja enaka ureditev kot za druge uporabnike. Vendar je treba opozoriti, da vprašanje dostopa do informacij javnega značaja za njih ureja Zakon o medijih (Zmed-UPB1, Ur. l. RS, št. 110/2006). Pozitivna stran tega zakona je, da je za njih bolj ugoden iz naslova, ko želijo pridobiti informacijo in jim mora organ v najkrajšem roku odgovoriti. Pomanjkljivost tega zakona pa je, da nimajo urejenega pravnega statusa v primeru, ko jim je dostop do informacije zavržen. Iz tega se lahko sklepa, da je potrebno ureditev v omenjenem zakonu čim prej uskladiti z ZDIJZ (Pličanič et al., 2005, str. 87-88).

Upravičenec, ki želi pridobiti informacijo javnega značaja, mora postopati po določilih, ki so določena v ZDIJZ. Potrebno je upoštevati pravni princip, da označujemo postopek, ko upravičenec poda zahtevo za dostop do informacij javnega značaja, kot poseben upravni postopek, saj se subsidiarno uporablja Zakon o splošnem upravnem postopku (ZUP-UPB2, Ur. l. RS, št. 24/2006, 105/2006-ZUS-1, 126/2007, 65/2008, 47/2009, 48/2009, 8/2010). Zahtevo za dostop do IJZ lahko upravičenec poda ustno ali pisno, vendar zakon v četrtem odstavku 14. člena določa, da se ustna zahteva šteje kot neformalna zahteva in ji zakon kot vlogo odreka pravno varstvo. Vloga oziroma zahteva se ne vodi po določilih upravnega postopka. Organ je sicer dolžan upravičencu omogočiti dostop do IJZ, razen če gre za podatke, ki se jih uvršča med izjeme. V kolikor organ upravičencu ugodí, mu nemudoma omogoči seznanitev z vsebino zahtevane informacije z vpogledom v vsebino ali pa s prepisom, fotokopijo ter elektronskim zapisom. Če je upravičencu dana možnost vpogleda, mora organ omogočiti dovolj časa za vpogled. Postopek z ustno zahtevo je enostaven, ker je namenjen rutinskemu posredovanju informacij in ni omejen z roki.

Zakon o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ, 15. člen) določa, da v primeru, ko se upravičenec odloči vložiti pisno zahtevo za pridobitev IJZ, organ postopa po določbah Zakona o splošnem upravnem postopku. Zahtevo prosilec vloží pri organu, za katerega meni, da razpolaga z informacijo. Zahteva mora vsebovati navedbo organa, kateremu pošilja, osebno ime, podjetje ali ime pravne osebe, navedbo morebitnega pravnega zastopnika ali pooblaščenca, naslov prosilca oziroma naslov zastopnika ali pooblaščenca, informacijo, s katero se želi seznaniti ter na kakšen način se želi seznaniti z vsebino zahtevane informacije (vpogled, prepis, fotokopija ali elektronski zapis). V kolikor pa gre v zahtevi za ponovno uporabo IJZ, pa mora prosilec opredeliti informacijo, ki jo želi ponovno uporabiti, na kakšen način želi prevzeti vsebino zahtevane informacije (navaden ali elektronski zapis) in za kakšen namen želi ponovno informacijo uporabiti.

Kadar prosilec vloží zahtevo v elektronski obliki, se uporabljajo določbe Zakona o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu (ZEPEP-UPB1, Ur. l. RS, št. 98/2004), ki ureja elektronsko poslovanje in podpis. Uredba o upravnem poslovanju (UUP, 107. člen) določa, da se lahko vse vloge, razen »če z njimi stranke sporočajo podatke, na podlagi katerih bo temeljila odločitev organa, ali če z njimi stranke prevzemajo določene obveznosti ali se dopovedujejo svojim pravicam oziroma če z njimi zahtevajo posredovanje osebnih podatkov, poslovnih skrivnosti ali drugače varovanih podatkov na

svoj elektronski naslov ali poštni naslov«, vložijo v elektronski obliki brez varnega elektronskega podpisa. Ravno tako jih štejemo za formalne vloge (IP RS, 2012e).

Zahteva mora biti napisana jasno, razumljivo in natančno. Pričakuje se, da se prosilec pozanima, ali je organ, na katerega naslovi zahtevo, zavezanec po ZDIJZ, kar prosilec lahko preveri v Katalogu zavezancev, ki ga izdeluje Vlada RS.

V primeru, da je zahteva nepopolna, torej da ne vsebuje v prejšnjem odstavku omenjenih elementov, jo organ ne more obravnavati. Organ pozove prosilca, da v roku, ki ga organ določi in ki ne sme biti krajši od treh delovnih dni, poda dopolnitev zahteve. Uradna oseba, ki je v organu določena in pristojna za posredovanje IJZ, je prosilcu dolžna nuditi ustrezno pomoč pri dopolnitvi zahteve. V kolikor prosilec v navedenem roku zahteve ne dopolni, jo organ skladno z Zakonom o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ, 19. člen) zavrže. V primeru, da prosilec posreduje zahtevo organu, ki za zadevo ni pristojen ali pa z želeno informacijo ne razpolaga, zahtevo odstopi pristojnemu organu, ki z zahtevano informacijo razpolaga, vendar najpozneje v treh delovnih dneh od dneva prejema zahteve. O tem mora obvestiti tudi prosilca.

Če organ zahtevi za dostop ugodni, ne izda posebne upravne odločbe, ampak naredi le uradni zaznamek. V kolikor pa zahtevo deloma ali v celoti zavrne, o tem izda pisno odločbo, katere sestavni del sta tudi obrazložitev razlogov in pouk o pravnem sredstvu. Odločba se izda po določbah splošnega upravnega postopka. S tem organ omogoči prosilcu, da vložijo pravno sredstvo proti odločitvi organa. Zakon vzpostavlja tudi domnevo, da se zahteva šteje za zavrnjeno, če organ prosilcu ne omogoči dostopa do informacij v 20, izjemoma od primera do primera v 30 delovnih dneh ali če ne izda in ne vroči odločbe o zavrnitvi zahteve (ZDIJZ, 22. in 24. člen).

Če organ zahtevi ugodni, mora prosilcu nemudoma omogočiti seznanitev z vsebino zahtevane informacije tako, da mu jo da na vpogled ali da mu zagotovi njen prepis, fotokopijo ali elektronski zapis. Če je zahtevana informacija zavarovana skladno z zakonom, ki ureja avtorske pravice, organ omogoči prosilcu seznanitev na način, da mu vsebino informacije da na vpogled. Organ mora v tem primeru prosilcu omogočiti dovolj časa, da se seznanijo z informacijo. V kolikor pa informacija, ki jo prosilec zahteva, ni IJZ, katero je zahteval, mora organ odločiti o zahtevi nemudoma oziroma najkasneje v treh delovnih dneh (ZDIJZ, 25. člen).

Zoper odločbo, s katero je organ zahtevo zavrnil in zoper sklep, s katerim je organ zahtevo zavrgel, ima prosilec po Zakonu o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ, 27. člen) možnost pravice do pritožbe. O pritožbi zoper navedena pravna akta odloča Informacijski pooblaščenec za dostop do IJZ.

Prosilec ima pravico zahtevati tudi informacijo, kadar pravni interes ni pomemben. Pomeni, da mu ni potrebno izkazati pravne koristi, organ pa od njega tega ne sme zahtevati. Organ ravno tako ne sme spraševati, za kakšen namen prosilec potrebuje zahtevano informacijo. Vendar pa Zakon o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ,

6. člen) določa izjemo, in sicer v primeru, ko gre za ponovno uporabo informacij. V tem primeru mora prosilec svojo zahtevo opredeliti kot zahtevo za ponovno uporabo IJZ in natančno navesti, za kakšen namen želi informacijo ponovno uporabiti, ali gre tu za pridobitni ali nepridobitni namen. Organ lahko, ni pa nujno, zahtevo za ponovno uporabo IJZ za pridobitne namene zaračuna. V 6. členu ZDIJZ so opredeljeni razlogi za zavrnitev zahteve za ponovno uporabo IJZ, in sicer v primeru, kadar se zahteva nanaša na podatek, ki je na podlagi zakona, ki ureja tajne podatke, označen s stopnjo tajnosti, podatek, ki je zavarovan s pravicami intelektualne lastnine tretjih oseb, podatek, s katerim razpolagajo izvajalci javnih služb radiotelevizije ali izvajalci javne službe na področju izobraževalne, raziskovalne in kulturne dejavnosti ali pa podatek, za katerega kakšen drug zakon določa, da je dostopen samo upravičenim osebam. Organ zavrne zahtevo za ponovno uporabo z odločbo. V primeru, da zahteve na zavrne in ne zaračuna cene, takrat organu ni potrebno izdati odločbe.

3.3 ZAVEZANCI ZA POSREDOVANJE IJZ

Zavezance se glede na njihove temeljne značilnosti deli v tri skupine. V prvo skupino se uvršča državne organe, organe lokalnih skupnosti ter druge osebe javnega prava, med drugim tudi javne agencije in javne sklade. V drugo skupino se štejejo nosilci javnih pooblastil, ki na podlagi izdanega akta o podelitvi javnega pooblastila opravljajo javno nalogo ali dejavnost, to so osebe javnega ali zasebnega prava. V tretjo skupino se štejejo gospodarske in negospodarske javne službe, ki svoje poslanstvo izvajajo kot osebe javnega in zasebnega javnega prava na podlagi izdanih koncesij (Pličanič et al., 2005, str. 59-65). Glede nosilcev javnih pooblastil in izvajalcev javnih služb je Pooblaščenec večkrat zapisal, da jih gre obravnavati kot organe, zavezane po ZDIJZ le v delu, v katerem izvajajo javno službo ali javno pooblastilo, ne pa tudi v delu, v katerem opravljajo zasebno-pravno oziroma tržno dejavnost, ko je delovanje organa podvrženo tržnim zakonitostim in tržnemu delovanju (IP RS, 2012f). Iz tega je razvidno, da ZDIJZ zelo široko postavlja mejo, kateri so tisti organi, ki so na tej podlagi dolžni dajati informacije javnega značaja. Očitno je, da je cilj zakona doseči čim večjo transparentnost pri delovanju organov, ki jih zakon uvršča med zavezance. Poleg transparentnosti pa je pomembno tudi odkrito sodelovanje z državljanji, saj je to edini možni način za doseganje usklajenega delovanja države nasproti njenim državljanom in osnovni pogoj za mirno ter učinkovito pravno državo (Volk et al., 2004, str. 36).

Dejstvo je, da se med zavezance za posredovanje IJZ uvršča vse tri veje oblasti, tako zakonodajno, izvršilno kot sodno. Ravno tako morata Državni zbor RS in Državni svet RS zagotoviti javnosti dostop do svojih dokumentov, ne glede na to, ali sta jih sprejela na rednih ali izrednih sejah, ali pa so bili ti sprejeti na sejah delovnih teles. Politične stranke niso zavezanci po ZDIJZ, zato dokumenti, ki jih pripravljajo njihove poslanske skupine, niso predmet dostopa informacij javnega značaja. Med zavezance izvršilno-upravne veje oblasti sodita tudi Predsednik RS in Vlada RS. Med sodno vejo oblasti pa se uvršča organe

pravosodja. Prepeluhova pove, da odvetniki in notarji po ZDIJZ niso zavezanci, saj opravljajo samostojno zasebno pravno dejavnost in se jih ne uvršča v nobeno vejo oblasti (Prepeluh, 2005, str. 167).

Vendar pa sta Pooblaščenec v svojih judikatih v nekaterih primerih pa tudi Upravno sodišče RS ugotovila, da so zavezanci za posredovanje informacij javnega značaja tudi notarji, saj so osebe javnega prava in izvajalci javne službe in nenazadnje člani Notarske zbornice Slovenije. Kot primer nejasnosti in nepoznavanja obveznosti zavezancev pri dostopu do IJZ je mogoče uporabiti odločbo Informacijske pooblaščenke, kjer nastopa novinarka časnika proti notarki. Prosilka namreč zahteva podatek o prihodkih iz poslovanja in poslovnem izidu, vendar ji je s strani organa zahtevke zavrnen. Prosilka v zahtevi tudi navede, da so v Katalogu zavezancev za dostop do IJZ, kot zavezanci Notarske zbornice Slovenije navedeni tudi njeni člani, torej notarji. Prosilka se na zavrnen zahtevek pritoži, zato organ vso dokumentacijo v zvezi z zahtevo posreduje v pristojno odločanje pooblaščenki. Pooblaščenka ugotovi procesne napake in pozove organ k posredovanju zahtevanih dokumentov. Pooblaščenka tudi ugotavlja, da je Notarska zbornica Slovenije javna služba in so notarji kot izvajalci javne službe dolžni vsakomur omogočiti prost dostop do IJZ, kar pa je zapisano tudi v ustavni določbi ter v Zakonu o notariatu (ZN-UPB3, Ur. l. RS, št. 2/2007). Pooblaščenka na podlagi vsega navedenega v odločbi zaključuje, da gre pri zahtevanih podatkih za informacijo javnega značaja, ker sta izpolnjeni obe merili za podajo IJZ, ki izhajata iz 4. člena ZDIJZ. Pooblaščenka pritožbi ugodi in odločbo organa odpravi. Organ zadoži, da zagotovi dostop do IJZ z uporabo instituta delnega dostopa, ki omogoča primerjavo med informacijami tako javnega kot zasebnega značaja. Organ je dolžan prosilki posredovati podatke v obliki, kot jih prosilka zahteva (IP RS, 2012g).

Med zavezance po ZDIJZ, pa se med veje oblasti ne uvrščajo Ustavno sodišče, Računsko sodišče, Sodni svet, Državno tožilstvo RS, Državno pravobranilstvo RS, Varuh človekovih pravic, Pooblaščenec za dostop do informacij javnega značaja, Republiške volilne komisije in Državne revizijske komisije (Prepeluh, 2005, str. 160-175).

Organi oziroma zavezanci se morajo zavedati, da je namen ZDIJZ zagotoviti javnost in odprtost delovanja organov, saj s tem omogočijo uresničevanje pravice tako fizičnih kot pravnih oseb, da pridobijo informacije javnega značaja.

Na osnovi 10. člena ZDIJZ je vsak organ dolžan posredovati v svetovni splet več vrst informacij javnega značaja, in sicer prečiščena besedila predpisov, ki se nanašajo na področje organa, povezana z državnim registrom predpisov na spletu; programe, strategije, stališča, predloge predpisov, mnenja in navodila, študije in druge podobne dokumente, ki se nanašajo na delovanje in poslovanje organa, objave in razpisno dokumentacijo, ki so skladne s predpisi, ki urejajo javna naročila, informacije o upravnih, sodnih in drugih storitvah in druge informacije javnega značaja. Vse te informacije morajo biti dostopne s strani organa preko enotnega državnega portala e-uprava brezplačno.

Uredba o posredovanju in ponovni uporabi informacij javnega značaja (UPPUIJZ, 8. člen) nalaga organu, da z objavo neuradnih prečiščenih besedil predpisov obvezno in kot pogoj za dostop do besedila navede opozorilo, da gre za neuradno prečiščeno besedilo, ki služi kot pripomoček in je zgolj informativen. V tem primeru organ ni odškodninsko ali kako drugače odgovoren. V 9. členu pa omenjena uredba določa informacije javnega značaja, ki jih organi objavljajo v svetovnem spletu, da se pod programe, strategije, stališča, mnenja, študije in druge podobne dokumente šteje strategije gospodarskega, trajnostnega, regionalnega, tehnološkega in strukturnega razvoja RS in druge podobne strategije; program varstva okolja programe upravljanja in gospodarjenja s posameznimi naravnimi dobrinami; programe razvoja in strategije razvoja posameznih dejavnosti; strategije razvoja posameznih javnih služb; strategije, programe in načrte na področju delovanja državnih organov; letna poročila o delu in druga poročila, ki jih v zvezi s svojim delovnim področjem izdelujejo ali sprejemajo organi za daljše časovno obdobje; stališča, mnenja in študije, ki jih organi ali njihova delovna telesa oblikujejo oziroma izdelujejo sami, v sodelovanju z drugimi organi ali jih pridobijo od drugih oseb, ki so vezani na njihovo delovno področje ter navodila in okrožnice, ki jih uporabljajo organi v zvezi z izvajanjem zakona, drugega predpisa ali sodne odločbe. Programe dela in druge dokumente, ki jih pripravljajo inšpektorati in organi, ki izvajajo postopke nadzora nad poslovanjem oseb javnega in zasebnega prava, se ne uvršča med informacije javnega značaja in le-ti niso objavljeni na spletu.

Poleg zgoraj omenjenih mora organ posredovati tudi podatke o pomembnejših dogodkih, odločitvah in novostih pri organu; napotila glede izvrševanja pravic v zvezi z dostopom do IJZ; IJZ, ki jih organ posreduje na podlagi vložene ustne ali pisne zahteve, pri čemer organ ocenjuje, da bodo postale predmet nadaljnjih zahtev drugih prosilcev; podatke o višini in prejemnikih subvencij, posojil in drugih podobnih oblik pomoči iz javnih sredstev, razen izplačil posameznikom iz vrste štipendiranja, zaposlovanja, družine, pokojninskega in zdravstvenega zavarovanja ter socialnih zadev; strokovne napotke za uporabnike javnih storitev; podatke o posameznih ukrepih in dejavnostih izvajalca javne službe ter skupno letno poročilo o izvajanju ZDIJZ, ki ga pripravi Vlada RS, obravnava in sprejme pa ga Državni zbor RS ter ga objavi v Uradnem listu RS in na svetovnem spletu. Predloge zakonov in/ali drugih aktov Državnega zbora ter predloge vladnih uredb, je ministrstvo dolžno posredovati v svetovni splet najkasneje po sprejemu na delovnih telesih vlade. Predloge pravilnikov ali drugih aktov ministra, ki so objavljeni v Uradnem listu RS, mora ministrstvo posredovati v svetovni splet vsaj sedem dni pred njegovo izdajo. Dokumente iz Uredbe o posredovanju in ponovni uporabi informacij javnega značaja (UPPUIJZ, 9. člen) je organ dolžan posredovati v svetovni splet vsaj 15 dni pred njegovim sprejetjem. Organ pa v svetovni splet ne posreduje akta, če le-ta vsebuje informacijo, ki bi jo organ ne objavil in na podlagi zakonskih določil zavrnil zahtevo za dostop. V primeru, da gre za ogrožanje varnosti in ogrožanja zdravja prebivalcev, organ nemudoma in skladno s sprejetimi akti objavi informacije in ne upošteva rokov, vezanih na objavo (UPPUIJZ, 12. člen).

Organ mora v svetovni splet posredovati tudi podatke o storitvah, ki morajo obsegati pogoje, ki jih morajo osebe izpolnjevati, da lahko zahtevajo posamezno storitev; krajevno pristojnost, na katerem ali za katerega se izvaja storitev; podatke o dostopnosti organa; način, na katerega se lahko zahteva posamezna storitev, s tem, da je na primer obrazec za vlogo že dostopen; navedbo morebitnih zahtevanih prilog; navedbo o stroških storitve; navedbo predpisov, ki urejajo pravno podlago in storitev; predviden rok za odločitev organa in izvedbo storitve ter nenazadnje pogosta vprašanja in odgovore nanje, ki se vežejo za posamezno storitev (UPPUIJZ, 11. člen).

Organi s posredovanjem IJZ prek spleta ves čas uporabniku zagotavljajo nemoteno dostopnost, dosegljivost ter racionalnost, saj so mu vse informacije dostopne na enem mestu. Prihranjeni pa so mu tudi morebitni materialni stroški pri izdaji želenih informacij (Berložnik, 2010).

Skladno z Uredbo o posredovanju in ponovni uporabi informacij javnega značaja (UPPUIJZ, 15. člen) pa mora organ omogočiti dostop do informacij tudi ljudem s posebnimi potrebami. Organ mora zagotoviti, da so informacije javnega značaja, ki jih posreduje v svetovni splet, dostopne tudi ljudem s posebnimi potrebami najmanj tako, da zagotovi dostopnost IJZ na spletu tudi v izključno tekstovni obliki.

3.4 OMEJITEV DOSTOPA DO IJZ

O izjemah, na podlagi katerih je mogoče zavrniti dostop do informacij javnega značaja, se na splošno govori o vrstah izjem, ki jih primerjalno pravo deli na absolutne in relativne. Za absolutne izjeme je značilno, da informacije, ki so z njimi varovane, niso dostopne, če bi njihovo razkritje ogrozilo javni ali zasebni interes, ki je z njimi zavarovan. Organ mora ugotoviti, ali je podana katera od okoliščin zaradi katerih je potrebno omejiti dostop do posamezne informacije. V kolikor je takšna okoliščina oziroma izjema podana, organ dostopa ne dovoli, v vseh ostalih primerih pa informacije prosilcu posreduje. Kot primer se lahko navede varstvo osebnih podatkov, vsekakor pa v to kategorijo sodijo tudi tajni podatki. Za relativne izjeme pa je značilno, da informacije, ki so z njimi varovane niso dostopne, če bi to ogrozilo javni ali pa zasebni interes, ki je z njimi zavarovan, razen v primeru, če je javni interes za dostop do take informacije večji od zavarovanega interesa. Sem se predvsem uvršča poslovne tajnosti in informacije iz sodnih in upravnih postopkov. Za obe izjemi primerjalno pravo pravi, da je potrebno narediti tako imenovani škodni test, ki pomeni, da je mogoče dostop do IJZ zavrniti le v primeru, da bi njeno razkritje ogrozilo varovano dobrino oziroma tej dobrini povzročilo škodo. Pravo pa pozna tudi test prevladujočega javnega interesa, s katerim pa se tehta, ali je morebiti v konkretnem primeru interes javnosti po razkritju določene IJZ večji od interesa zaradi katerega je določena dobrina zavarovana z določeno izjemo. V kolikor se ugotovi, da je interes javnosti večji, torej prevladujoč, bo organ informacijo razkril, kljub nastanku škode za varovano dobrino. Kot tipičen primer takšnega javnega interesa se lahko navede razkritje

tajnih in osebnih podatkov, s katerim se razkrije korupcijo na visokih državnih položajih (Pličanič et al., 2005, str. 91-92).

ZDIJZ v 6. členu določa izjeme, da lahko organ prosilcu oziroma upravičencu zavrne dostop do zahtevane informacije, če se zahteva nanaša na:

- »podatek, ki je na podlagi zakona, ki ureja tajne podatke, opredeljen kot tajen,
- podatek, ki je opredeljen kot poslovna skrivnost v skladu z zakonom, ki ureja gospodarske družbe,
- osebni podatek, katerega razkritje bi pomenilo kršitev varstva osebnih podatkov v skladu z zakonom, ki ureja varstvo osebnih podatkov,
- podatek, katerega razkritje bi pomenilo kršitev zaupnosti individualnih podatkov o poročevalskih enotah skladno z zakonom, ki ureja dejavnost državne statistike,
- podatek, katerega razkritje bi pomenilo kršitev zaupnosti davčnega postopka ali davčne tajnosti, skladno z zakonom, ki ureja davčni postopek,
- podatek, ki je bil pridobljen ali sestavljen zaradi kazenskega pregona ali v zvezi z njim, ali postopka s prekrški in bi njegovo razkritje škodovalo njegovi izvedbi,
- podatek, ki je bil pridobljen ali sestavljen zaradi upravnega postopka, in bi njegovo razkritje škodovalo njegovi izvedbi,
- podatek, ki je bil pridobljen ali sestavljen zaradi pravnega, nepravdnega ali drugega sodnega postopka, in bi njegovo razkritje škodovalo njegovi izvedbi,
- podatek iz dokumenta, ki je v postopku izdelave, in je še predmet posvetovanja v organu, njegovo razkritje pa bi povzročilo napačno razumevanje njegove vsebine,
- podatek o naravni oziroma kulturni vrednosti, ki v skladu z zakonom, ki ureja ohranjanje narave ali kulturne dediščine, ni dostopen javnosti zaradi varovanja naravne oziroma kulturne vrednote,
- podatek iz dokumenta, ki je bil sestavljen v zvezi z notranjim delovanjem oziroma dejavnostjo organov, in bi njegovo razkritje povzročilo motnje pri delovanju oziroma dejavnosti organa« (ZDIJZ, 6. člen).

Ne glede na zgoraj navedene izjeme pa se dostop do zahtevane informacije dovoli, če je javni interes glede razkritja informacije močnejši od javnega interesa ali interesa drugih oseb za omejitev dostopa do zahtevane informacije. ZDIJZ pa v drugem odstavku 6. člena določa izjeme, in sicer so to podatki, ki so v skladu z zakonom, ki ureja tajne podatke, označeni z najvišjima dvema stopnjama tajnosti (TAJNO in STROGO TAJNO); podatki, ki vsebujejo ali so pripravljene na podlagi tajnih podatkov tuje države ali mednarodne organizacije, s katero ima RS sklenjeno mednarodno pogodbo v zvezi z izmenjavo ali posredovanjem tajnih podatkov; podatki, ki vsebujejo ali so pripravljene na podlagi davčnih postopkov, ki jih organom v RS posreduje organ tuje države.

Dostop do zahtevane informacije pa se dovoli v primerih, če gre za podatke o porabi javnih sredstev ali podatke, povezane z opravljanjem javne funkcije ali delovnega razmerja javnega uslužbenca, razen v primerih, ki izhajajo iz 1., 5 in 8. točke 6. člena ZDIJZ ter v primerih, ko zakon, ki ureja javne finance ali zakon, ki ureja javna naročila določata drugače; če gre za podatke glede emisij v okolje, odpadkov, nevarnih snovi v

obratu ali podatke iz varnostnega poročila in druge podatke, za katere tako določa zakon, ki ureja varstvo okolja.

V kolikor prosilec meni, da so podatki, označeni s stopnjo tajnosti, v nasprotju z zakonom, ki ureja tajne podatke, lahko zahteva umik tajnosti po postopku, ki ga določa 21. člen ZDIJZ. Ta člen namreč določa, da lahko o prosilčevi zahtevi na predlog predstojnika organa odloči vlada, če je zavezan organ državne uprave, vrhovno sodišče, če je zavezano sodišče, svet lokalne skupnosti, če je zavezan organ lokalne skupnosti. V primeru, da organ zahtevo z odločbo zavrne, ali pa s sklepom zavrže, ima prosilec pravico do pritožbe, ki jo naslovi na Informacijskega pooblaščenca.

Kadar prosilec naslovi na organ zahtevo za informacijo, do katere lahko pride preko javnih evidenc ali na drug enostavno javno dostopen način, mu organ posreduje le napotilo, kjer informacijo lahko pridobi (ZDIJZ, 6. člen).

Organ lahko zavrne zahtevo za ponovno uporabo, če gre za podatek iz prvega odstavka 6. člena ZDIJZ, ali podatek, ki je zavarovan s pravicami intelektualne lastnine tretjih oseb, podatek, s katerim razpolagajo izvajalci javne službe, javne radiotelevizije ali izvajalci javne službe s področje izobraževalne, raziskovalne ali kulturne dejavnosti in podatek, za katerega drug zakon določa, da je dostopen samo upravičenim osebam.

S pomočjo instituta »delnega dostopa« lahko organ prosilčevo zahtevo ugodno reši na način, da delni dostop omogoči le v tolikšni meri, da zaupnost dokumenta ni ogrožena. V primeru, ko gre za dokument v fizični obliki, na kopiji dokumenta fizično odstrani, prečrta, trajno prekrije ali drugače napravi nedostopnega. Ko pa gre za dokument v elektronski obliki, pa je potrebno v kopiji zbrisati, kodirati, blokirati, omejiti oziroma drugače napraviti nedostopnega. Če je prosilcu omogočen vpogled v zahtevano informacijo v prostorih organa, se mu v primeru delnega dostopa omogoči vpogled v kopijo dokumenta, ki ga organ pripravi na osnovi prvega odstavka 21. člena Uredbe o posredovanju in ponovni uporabi informacij javnega značaja (UPPUIJZ, Ur. l. RS, št. 76/2005, 119/2007, 95/2011).

Kot primer zavrnitve zahteve se lahko navede zahtevo Mateja Kovačiča, avtorja knjige »Nadzor in zasebnost v informacijski družbi«, ko je pri zbiranju gradiva za potrebe raziskovanja potreboval statistične podatke o številu prikritih preiskovalnih ukrepov, ki jih izvaja SOVA. Avtor pove, da je SOVA dostop do letnega pregleda števila preiskovalnih ukrepov zavrnila, enako je zahtevo zavrnil tudi uradni pooblaščenec za dostop do IJZ na Vrhovnem sodišču RS, pooblaščenka za dostop do IJZ pa pritožbi ni ugodila (Kovačič, 2006, str. 8).

4 INFORMACIJSKI POOBLAŠČENEC

4.1 PRISTOJNOSTI INFORMACIJSKEGA POOBLAŠČENCA NA PODROČJU DOSTOPA DO IJZ

Z Zakonom o informacijskem pooblaščenju (ZInfP, Ur.l. RS, št. 113/2005), ki je stopil v veljavo 31. 12. 2005, je bil ustanovljen nov državni institut Informacijskega pooblaščenca za dostop do informacij javnega značaja. Trenutno je pooblaščenka Nataša Pirc Musar.

Informacijski pooblaščenec izvaja številne pristojnosti, tako na področju dostopa do informacij javnega značaja kot tudi na področju varstva osebnih podatkov.

Informacijski pooblaščenec se ukvarja z dvema pomembnima temeljnima človekovima pravicama, ki sta v Ustavi Republike Slovenije zapisani kot ustavni kategoriji, in sicer: pravica do dostopa do informacij javnega značaja in pravica do svobode izražanja (Musar et al. 2006, str. 13).

Informacijski pooblaščenec je samostojen in neodvisen državni organ, pristojen za:

- »odločanje o pritožbi zoper odločbo, s katero organ zavrže ali zavrne zahtevo ali drugače krši pravico do dostopa ali ponovne uporabe informacije javnega značaja ter v okviru postopka na drugi stopnji tudi za nadzor nad izvajanjem zakona, ki ureja dostop do informacij javnega značaja, in na njegovi podlagi izdanih predpisov,
- izvršuje inšpekcijski nadzor nad izvajanjem zakona in drugih predpisov, ki urejajo varstvo ali obdelavo osebnih podatkov oziroma iznos osebnih podatkov iz Republike Slovenije, ter opravljanje drugih nalog, ki jih določajo ti predpisi,
- opravlja druge naloge, ki jih določajo ti predpisi,
- odloča o pritožbi posameznika, kadar upravljavec osebnih podatkov ne ugotovi zahtevi posameznika glede njegove pravice do seznanitve z zahtevanimi podatki, do izpisov, seznamov, vpogledov, potrdil, informacij, pojasnil, prepisovanja ali kopiranja po določbah zakona, ki ureja varstvo osebnih podatkov,
- kot prekrškovni organ je pristojen za nadzor nad izvajanjem Zakona o informacijskem pooblaščenju, Zakona o dostopu do informacij javnega značaja v okviru pritožbenega postopka in Zakona o varstvu osebnih podatkov (2. člen ZInfP in 32. člen ZDIJZ)« (IP RS, 2012h).

Na področju dostopa do informacij javnega značaja ima IP tudi pristojnosti, ki mu jih podeljuje Zakon o medijih (ZMed, 45. člen), ki določa, da predstavniki medijev oziroma novinarji pridobivajo informacije za medije.

V zvezi s pristojnostmi, ki jih ima Informacijski pooblaščenec v zvezi s predpisi, pa le-ta lahko na Ustavno sodišče Republike Slovenije vložijo zahtevo za oceno ustavnosti zakonov in drugih predpisov ter splošnih aktov, ki so vezani na izvajanje javnih pooblastil, če pride do vprašanj v postopku, ki ga vodi.

4.2 POSTOPEK PRED INFORMACIJSKIM POOBLAŠČENCEM V ZADEVAH DOSTOPA DO IJZ

Informacijski pooblaščenec je samostojni državni organ, ki ga na predlog Predsednika Republike Slovenije imenuje Državni zbor Republike Slovenije. Deluje kot drugostopenjski oziroma pritožbeni organ, kar pomeni, da mora prosilec skladno z ZDIJZ najprej informacijo zahtevati od zavezanca (organa). V primeru, da zavezanec izda zavrnilno odločbo, se prosilec pritoži Informacijskemu pooblaščenču, ki nato ukrepa. Vendar mora pri svojem delu vedno tehtati pravice obeh strank v postopku, tako prosilca kot zavezanca. Ne more in ne sme pa se postaviti na stran šibkejšega, na primer prosilca v postopku, ampak mora natančno preučiti, zakaj in iz kakšnih razlogov je bila prosilčeva zahteva zavrnjena na prvi stopnji. Informacijski pooblaščenec pri odločanju o pritožbi zoper odločbo o zavrnitvi in sklepu o zavrženju odloča po pravilih Zakona o splošnem upravnem postopku. Zoper odločbo pooblaščenca je po našem pravnem redu mogoče sprožiti upravni spor (MORS, 2012b).

Postopek, ki poteka pred Informacijskim pooblaščenčem v zadevah dostopa do IJZ je vezan predvsem na pridobitev zahtevanih informacij in dokumentov, ki se z zahtevo nanašajo na zadevo dostopa do IJZ. Zakon o informacijskem pooblaščenču (ZInfP, 10. člen) določa več postopkov, in sicer:

- če gre za obravnavo pritožbe, mora odgovorna oseba organa Informacijskemu pooblaščenču na njegovo zahtevo takoj poslati dokumentarno gradivo, ki ga je zahteval prosilec. Informacijski pooblaščenec v okviru svojih pristojnosti vpogleda tudi v davčno tajnost.
- Če Informacijski pooblaščenec ob reševanju pritožbe v zadevah dostopa do IJZ ugotovi, da organ prve stopnje z zahtevanimi informacijami razpolaga, vendar le-te Informacijski pooblaščenec v celoti ali delno ne posreduje, ima Informacijski pooblaščenec vsa pooblastila po zakonu, ki določa inšpekcijski nadzor.
- V primeru, da organ zoper odločbo Informacijski pooblaščenec ne sproži upravnega spora, je dolžan prosilcu skladno z odločbo Informacijskega pooblaščenca poslati zahtevano dokumentarno gradivo.
- Postopki v upravnem sporu zoper odločbo ali sklep, ki ju izda Informacijski pooblaščenec, se rešujejo nujno in prednostno.

Informacijski pooblaščenec lahko opravi procesno dejanje v zahtevi za dostop do informacij javnega značaja brez prisotnosti stranke, ki zahteva dostop do informacij javnega značaja, ali pa osebe, ki ima v postopku enake pravice in dolžnosti kot stranka. To velja za primere, ko se Informacijski pooblaščenec dokončno odloči, da stranki v postopku prepreči dostop do zahtevane informacije. Dokler odločba Informacijskega pooblaščenca ni pravnomočna, stranka ne more oziroma ne sme pregledati zahtevanega dokumentarnega gradiva, pregleda ga pa samo v delu, kot izhaja iz pravnomočnosti odločbe Informacijskega pooblaščenca (Musar et al. 2006, str. 58).

V skladu s 14. členom Zakona o informacijskem pooblaščenecu (ZInfP, Ur. l. RS, št. 113/2005) je Informacijski pooblaščenec dolžan letno poročilo o svojem delu posredovati državnemu zboru najkasneje do 31. maja tekočega leta za preteklo leto. Objaviti ga mora tudi na svoji spletni strani. Letno poročilo vsebuje podatke o delu organa ter ocene in priporočila s področij, vezanih na varstvo osebnih podatkov in dostopa do informacij javnega značaja.

5 KATALOG INFORMACIJ JAVNEGA ZNAČAJA

Za Katalog informacij javnega značaja je značilno, da je njegov poglavitni cilj omogočiti vpogled v informacije, s katerimi razpolaga posamezni organ. Ta cilj pa se obravnava s treh različnih vidikov, in sicer:

1. Prosilci oziroma upravičenci se lahko seznanijo s tem, katere informacije lahko pridobijo. S tem se povečuje transparentnost delovanja organov in pravna varnost državljanov ter omogoča participacijo državljanov pri zagotavljanju načela javnosti dela javne uprave in s tem preprečuje ali pa odpravlja slabo upravljanje, zlorabo oblasti in korupcijo.
2. Katalog omogoča prosilcem, da zahtevane informacije znajo natančno opredeliti, kar seveda prihrani delo organom pri iskanju teh informacij, s tem pa se zmanjšuje možnost zavračanja zahtev.
3. Organ z urejenim Katalogom, ki ga sprotno dopolnjuje z novimi informacijami in gradivi, ki pri njem nastanejo, deluje bolj organizirano in sistematično (Pličanič et al., 2005, str. 145-146).

Katalog informacij javnega značaja služi kot delovni pripomoček, katerega namen je upravičencem olajšati iskanje želenih informacij. Tudi druge tuje države imajo urejen katalog, katerega poslanstvo je, da zagotovi učinkovito uveljavljanje pravic javnosti, ko prejemajo informacije javnega značaja. Vendar pa to ne pomeni, da lahko prosilci zaprosijo samo za informacije, ki so v katalogu navedene. Prosilci lahko zaprosijo pri organu tudi za druge informacije, ki so morebiti v Katalogu izpuščene, pa vseeno predstavljajo informacije javnega značaja.

Zakon o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ, 8. člen) nalaga, da je vsak organ dolžan redno vzdrževati in na primeren način javno objavljati ter dati na vpogled prosilcu oziroma upravičencu po vsebinskih sklopih urejen Katalog informacij javnega značaja, s katerimi razpolaga. Le tako lahko uporabniki resnično najdejo iskane informacije. Način vsebine, pripravo in obliko Kataloga IJZ določa Uredba o posredovanju in ponovni uporabi informacij javnega značaja.

Uredba o posredovanju in ponovni uporabi informacij javnega značaja v 2. členu podrobno določa vsebino Kataloga informacij javnega značaja. Organu nalaga, da je dolžan v sklopu centralnega kataloga IJZ redno vzdrževati Katalog IJZ, ki obsega pet kategorij, in sicer:

1. osnovne podatke o Katalogu, v katerem so zajeti naziv organa, ki je izdal katalog, odgovorno uradno osebo, ki je Katalog sprejela, datum objave oziroma zadnje spremembe ter podatke o dostopnosti Kataloga v elektronski in v fizični obliki.
2. V drugo kategorijo, ki je tudi najobsežnejša, so umeščeni splošni podatki o organu in IJZ, s katerimi razpolaga. Ti podatki so naslednji:

- a. organigram in podatki o organizaciji organa, ki obsegajo seznam vseh večjih notranjih organizacijskih enot (v nadaljevanju NOE), naslov in druge kontaktne podatke NOE, navedbo z imenom in priimkom ter nazivom vodje NOE, v kolikor je uradna oseba.
 - b. Kontaktni podatki uradne osebe oziroma oseb, pristojnih za posredovanje IJZ z navedbo imena in priimka, funkcije in naziva, poštnega naslova, elektronskega naslova in službeno telefonsko številko.
 - c. Povezavo na državni register predpisov in register predpisov EU v delu, ki se nanaša na delovno področje organa, pri organih lokalnih skupnosti pa tudi povezavo na lokalni register predpisov.
 - d. Ministrstva in vladne službe preko državnega registra predpisov vodijo tudi seznam predlogov predpisov iz 8. člena te uredbe in predlogov predpisov EU v povezavi z EU portalom, organi lokalnih skupnosti pa preko lokalnega registra predpisov seznam predpisov iz 8. člena te uredbe.
 - e. Katalog IJZ mora vsebovati seznam sprejetih in predlaganih strateških in programskih dokumentov ter znanstvenih mnenj, poročil in analiz s področja delovanja organa, ki mora biti urejen po vsebinskih sklopih.
 - f. Organ (zavezanec) mora voditi katalog upravnih, sodnih ali zakonodajnih postopkov oziroma drugih uradnih ali javnih storitev. S tem je uporabniku zagotovljena takojšnja seznanitev s postopki, ki jih organ vodi.
 - g. Seznam javnih evidenc, seznam drugih informatiziranih zbirk podatkov ter seznam pomembnejših vsebinskih sklopov drugih IJZ ali seznam posameznih pomembnih dokumentov, ki vsebuje IJZ, s katerimi organ upravlja. Le-ti morajo biti opisani s podatki, ki obsegajo naziv, opis vsebine, območje, na katerega se vsebovani podatki nanašajo, opis načina pridobivanja podatkov, dostopnost podatkov, datum nastanka, obliko in jezik zapisa, povezavo vsebovanih podatkov z drugimi javnimi evidencami oziroma podatkovnimi zbirkami ter na koncu navedbo, v primeru, da takšna povezava ne obstaja.
3. Opis načina dostopa do IJZ, s katerimi organ razpolaga, naj bi organ uporabnikom približal, kako postopajo v postopkih dostopa preko spleta, fizičnega dostopa, tu pa se ne sme pozabiti za dostop do IJZ, ko v postopku nastopajo tudi ljudje s posebnimi potrebami.
 4. V četrto kategorijo spada stroškovnik iz 36. člena zakona in morebitni cenik ali drugi pogoji za ponovno uporabo informacij javnega značaja.
 5. Zavezanec naj bi v peti kategoriji vodil seznam najpogosteje zahtevanih IJZ.

Ministrstvo za pravosodje in javno upravo je dolžno redno vzdrževati in na svetovnem spletu javno objavljati državni Katalog IJZ, ki združuje informacije iz posameznih katalogov, ki jih pripravljajo in objavljajo ostali organi zavezanci. Obliko objave Kataloga informacij javnega značaja je sprejela Vlada RS, ki stremi k objavi na elektronski način, saj je ta nedvomno uporabniku prijazen način za takojšen vpogled v Katalog, katerega si uporabnik lahko natisne tudi sam. Ravno tako je vsak posamezni organ (zavezanec) dolžan redno vzdrževati Katalog IJZ. Termin »redno vzdrževanje« pomeni ažuriranje,

dopolnjevanje in prilagajanje spremembam. V primeru, da so podatki zastareli, se jih nedvomno lahko šteje za neuporabne in zavajajoče. Če organ vodi svoj Katalog IJZ izven centralnega kataloga IJZ, mora za vsako spremembo obenem zagotoviti tudi vnos v centralni katalog IJZ (Prepeluh, 2005, str.433).

Dopustna je sicer možnost skupnih katalogov ali delnih skupnih vsebin kataloga za več organov skupaj. V Uredbi o upravnem poslovanju (UUP, 9. člen) je zapisano, da »mora vsak organ pripraviti katalog IJZ tako, da upošteva ZDIJZ in povezane predpise ter pri tem uredi povezave na življenjske dogodke na državnem portalu e-uprava. Katalog IJZ ne pomeni objave polnih besedil informacij javnega značaja. Pri tem zaradi skorajda istih stvarnih pristojnosti Upravne enote oblikujejo skupni katalog, enako je smiselno denimo tudi za Centre za socialno delo s koordinacijo resornega ministrstva« (Kovač et al., 2008, str. 42).

V Sloveniji morajo organi na dvojezičnih območjih celoten Katalog zagotoviti tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku. S tem se izvršuje splošna ustavna določba, da je na območjih občin, v katerih živi italijanska ali madžarska narodna skupnost, uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina (Prepeluh, 2005, str. 432).

Organi zavezanci so dolžni skladno s 37. členom ZDIJZ pripraviti letno poročilo o izvajanju ZDIJZ in ga predložiti ministrstvu za pravosodje in javno upravo do konca januarja za preteklo leto. Vsebino poročila predpiše Vlada RS, ki pripravi skupno letno poročilo in ga predloži Državnemu zboru RS v obravnavo. Ker pa prihaja do nepoznavanja področja pravice do dostopa informacij javnega značaja ter nepoznavanja katalogov informacije javnega značaja, ponavadi upravičenci ne naslavlajo zahtev do IJZ na organe oziroma zavezance, zato nekateri organi na svojih spletnih straneh ne beležijo poročil o izvajanju ZDIJZ.

Vlada RS predpiše okvirni stroškovnik, na podlagi katerega organ določi svoj stroškovnik in v skladu s tem zaračunava materialne stroške. Vsak organ mora stroškovnik objaviti v svojem Katalogu IJZ ter ga dati na vpogled vsakemu prosilcu, kot to določata 34. in 36. člen ZDIJZ. Vpogled v zahtevano informacijo je brezplačen, v primerih posredovanja prepisa, fotokopije ali elektronskega zapisa zahtevane informacije pa organ prosilcu zaračuna le materialne stroške. Pri ponovni uporabi informacij v pridobitne namene, razen v primeru uporabe z namenom informiranja, zagotavljanja svobode izražanja, kulture in umetnosti ter uporabe informacij s strani medijev pa lahko organ zaračuna ceno, ki mora biti stroškovno naravnana ter določena v običajnem knjigovodskem obdobju ter skladna s predpisanimi knjigovodskimi akti. Stroški za posredovanje informacij javnega značaja se določijo na način, da se seštejeta cena odbiranja in posredovanja IJZ ter cena materialnih stroškov (MORS, 2012c). Cena iz 34. a člena ZDIJZ ali drugi pogoji glede ponovne uporabe informacij javnega značaja ne smejo povzročiti diskriminacije med prosilci znotraj iste ali primerljivih kategorij ponovne uporabe informacij. Števila prosilcev, ki jim organ zavezanec dovoli ponovno uporabo informacij, ni dovoljeno omejevati.

6 RAZISKAVA

6.1 SPLETNO ANKETIRANJE

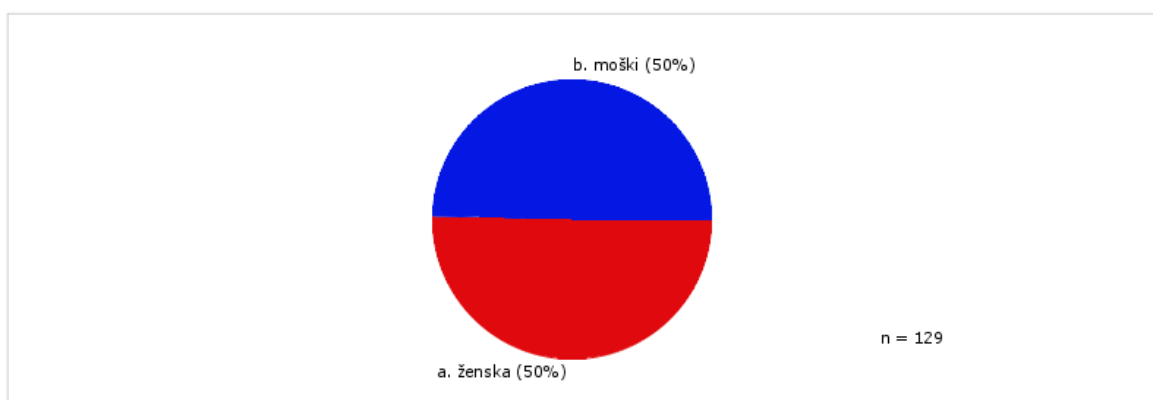
Namen raziskave je ugotoviti, ali so rešitve, ki v Republiki Sloveniji predstavljajo normativni okvir s področja dostopa do informacij javnega značaja, ustrezne ter ugotoviti koliko upravičenci poznajo svoje pravice v zvezi z dostopom do informacij in načine uresničevanja njihovih pravic.

Na spletnem portalu 1ka, ki omogoča podporo pri izdelavi ankete, oblikovanje spletnega vprašalnika, samo izvedbo spletne ankete, zbiranje podatkov, spletno statistično analizo podatkov ter izdelavo različnih poročil, je bil odprt račun, na podlagi katerega je bilo izvedeno anketiranje.

Za sodelovanje pri anketi, ki je bila anonimna, je bila izbrana splošna populacija. Naslovniki so bili s sporočilom na njihovih uradnih spletnih naslovih naprošeni, da izpolnijo anketni vprašalnik in da anketni vprašalnik posredujejo tudi znancem, z namenom čim številčnejše udeležbe anketiranih.

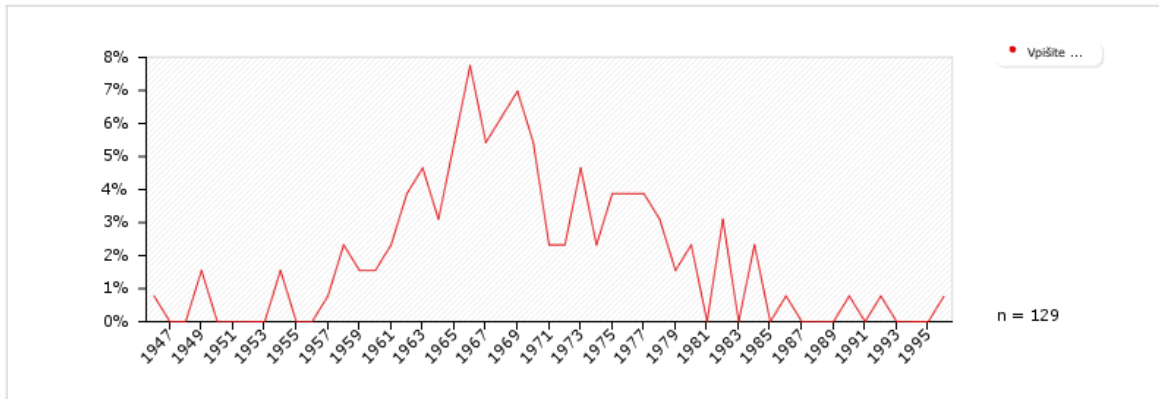
Anketa v slovenskem jeziku je vključevala 21 vprašanj. Zbiranje podatkov je potekalo od 4. 2. 2012 do 21. 2. 2012. Na anketo je odgovorilo 146 anketirancev, od tega je 130 anketirancev odgovorilo v celoti, 16 pa jih je anketo izpolnilo le delno. V raziskavi je sodelovalo 50,4 odstotka žensk in 49,6 odstotka moških. Starost anketirancev se je gibala v razponu med 16 in 67 leti. Izsledki analize in interpretacija rezultatov so prikazani v nadaljevanju.

Grafikon 1: Struktura anketirancev po spolu

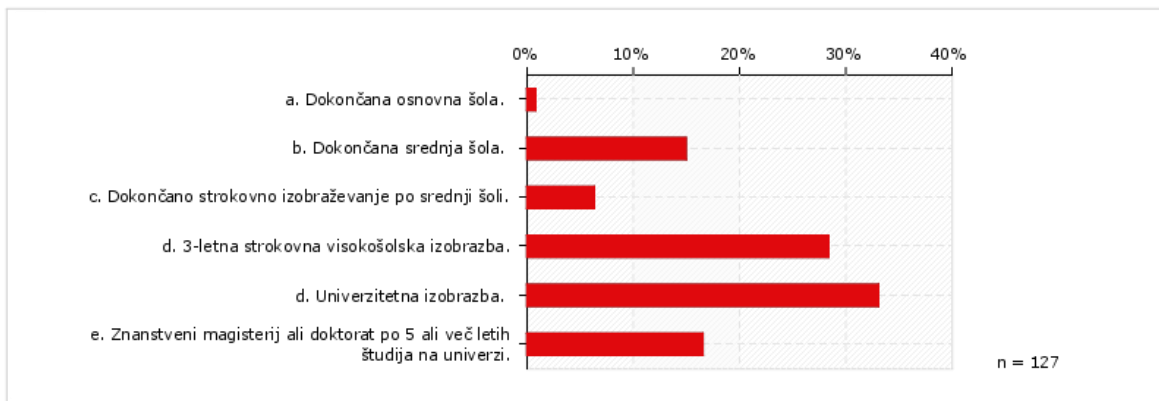
Vir: lasten

Grafikon 2: Struktura anketirancev po starosti

Vir: lasten

Grafikon 3: Struktura anketirancev po izobrazbi

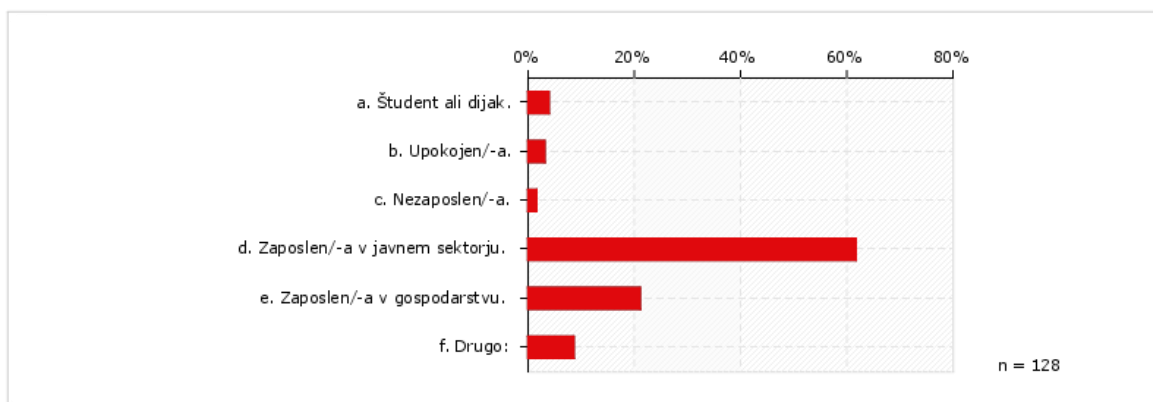
Vir: lasten

Iz grafikona 3 je razvidno, da ima največ respondentov, ki so sodelovali pri raziskavi univerzitetno izobrazbo, in sicer 42 oziroma 33 odstotkov. Sledijo anketiranci s 3-letno strokovno visokošolsko izobrazbo, ki jih je 36 oziroma 28,3 odstotka. Na anketni vprašalnik je odgovorilo tudi 21 anketirancev, ki imajo znanstveni magisterij ali doktorat po pet ali več letih študija na univerzi, in sicer 21 oziroma 14,4 odstotka, 19 oziroma 15 odstotkov jih ima dokončano srednjo šolo, 8 oziroma 6,3 odstotka pa dokončano strokovno izobraževanje po srednji šoli. Z dokončano osnovo šolo je 1 oziroma 0,8 odstotka.

Za opredelitev kategorije stopnje izobrazbe sem uporabila ISCED stopnje po ISCED sistemu, ki ga je izumila uradna statistika v svetu prav za primerjavo med različnimi sistemi izobraževalnega ciklusa na fakultetah. ISCED ima vgrajeno preračunavanje (ISCED 4 je strokovna po srednji šoli in višješolska bivša, 5A uni je 5-let zdaj in 4 leta prej in 5B magisterij prej in doktorat zdaj). Glede na trenutno uveljavljeno spremembo

izobraževalnega ciklusa v Republiki Sloveniji je bil izdelan segment strukture, ki je prikazan v zgornjem grafikonu 3.

Grafikon 4: Struktura anketirancev glede na zaposlitveni status

Vir: lasten

Največ anketirancev, ki je sodelovalo pri izvedbi ankete prihaja iz javnega sektorja, kar 79 oziroma 61,7 odstotka. Sledijo jim zaposleni v gospodarstvu, in sicer 27 oziroma 21 odstotkov. Pohvalno je, da so pri anketi sodelovali tudi študentje in dijaki, odgovorilo jih je 5 oziroma 3,9 odstotka. Seveda pa so med anketiranci tudi upokojenci, 4 oziroma 3 odstotki ter 2 nezaposlena oziroma izraženo v 1,6 odstotkih. Poleg vseh navedenih je sodelovalo tudi 11 anketirancev (8,6 odstotka), ki so samozaposleni, samostojni podjetniki in samostojni športni delavec. Iz spodnje tabele sledijo podatki za osem anketirancev, trije niso podali vrste zaposlitve.

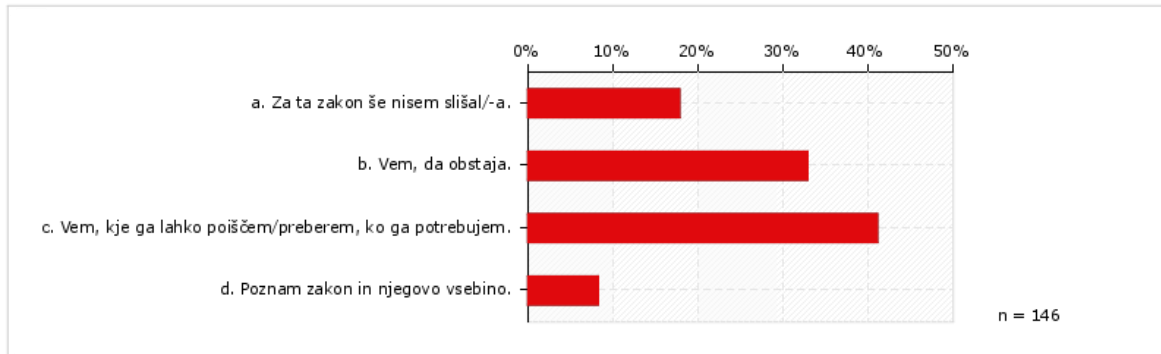
Rezultati kažejo, da večina, ki je odgovorila na vprašalnik, prihaja iz javnega sektorja, zato bi to lahko vplivalo na končne rezultate preučevanega področja.

Tabela 1: Pregled druge vrste zaposlitve

Zaposlen	1
SP	1
Samozaposlena	1
Samostojna zaposlitev	1
Samozaposlen	2
Samostojni podjetnik	1
Samostojni športni delavec	1

Vir: lasten

Grafikon 5: Poznavanje zakona

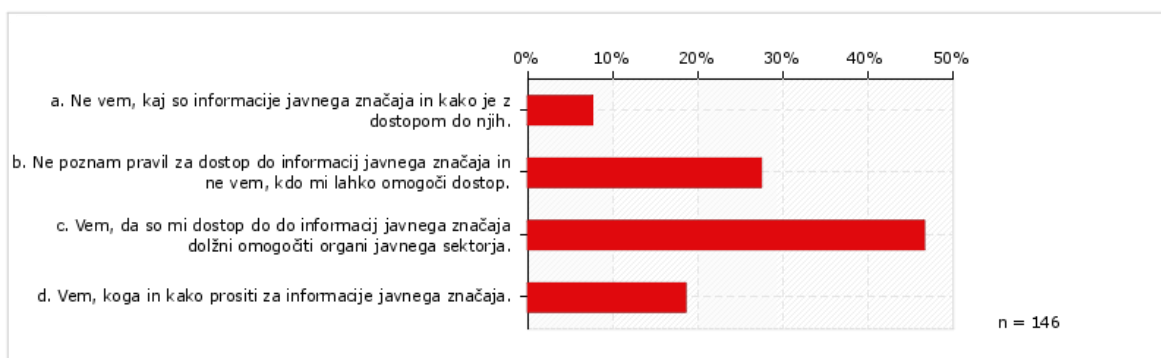

Vir: lasten

Na vprašanje »Koliko poznate Zakon o dostopu do informacij javnega značaja?« je 41 odstotkov anketirancev odgovorilo, da vedo, kje lahko zakon poiščejo oziroma preberejo, ko ga potrebujejo. 32,9 odstotka jih je odgovorilo, da vedo, da zakon obstaja, 17,8 odstotka pa je odgovorilo, da za zakon še ni slišalo. Zelo malo, 8,2 odstotka je takih, ki jim je poznan tako zakon kot njegova vsebina.

Odgovori torej kažejo, da bi velika večina ljudi znala uspešno uveljaviti pravico dostopa do informacij javnega značaja, ker bodisi zakon zelo verjetno poznajo ali pa vsaj vedo, kje dobiti informacije o njem. Preseneča in skrbi pa, da slabih 18 odstotkov ljudi sploh ne ve, da zakon obstaja.

Grafikon 6: Dostop do IJZ

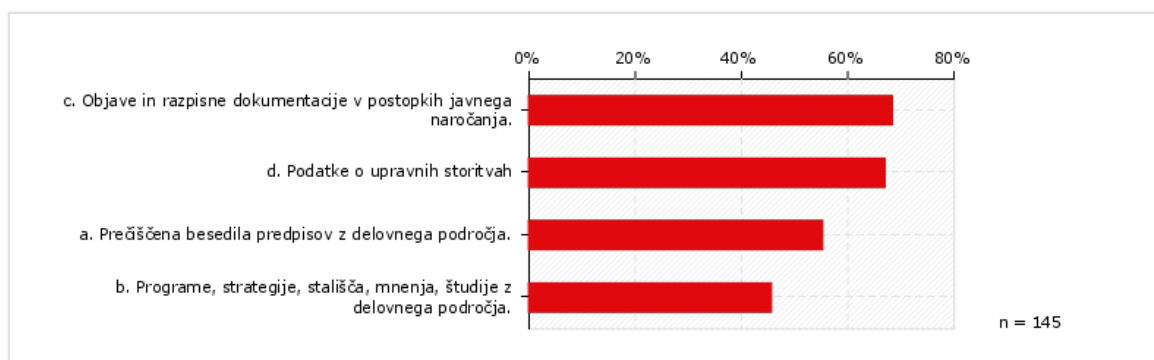
Vir: lasten

Na vprašanje »Koliko ste seznanjeni z omogočanjem dostopa do informacij javnega značaja?« je iz grafikona 6 razvidno, da je kar 46,6 odstotka anketirancev seznanjenih, da so jim dostop do informacij javnega značaja dolžni omogočiti organi javnega sektorja. Anketirancev, ki vedo koga in kako prositi za informacije javnega značaja je 18,5 odstotka, 27,4 odstotka jih ne pozna pravil za dostop do informacij javnega značaja in

tudi ne ve, kdo jim lahko omogoči dostop. Zelo malo pa je anketirancev, in sicer 7,5 odstotka, ki ne vedo, kaj so informacije javnega značaja in kako priti do njih.

Ugotavlja se, da je večina odraslih seznanjenih z možnostjo dostopa do informacij javnega značaja. Velik je delež tistih, ki ne vedo, kako do njih. Vsem tistim, ki ne poznajo poti do informacij javnega značaja, bi morali organi omogočiti, da se s postopki seznanijo. Možnosti, ki jih nakazuje raziskava, so prikazi delovanja javnih organov na svetovnem spletu, na straneh javne uprave ter v drugih tiskanih in elektronskih medijih.

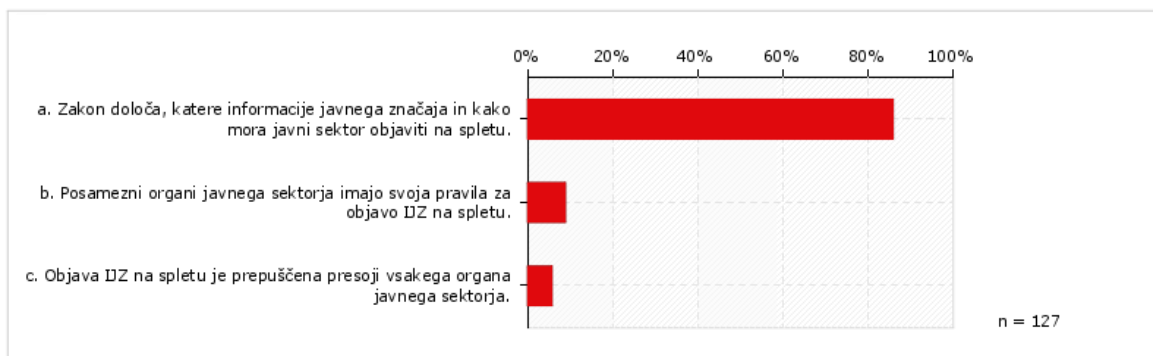
Grafikon 7: IJZ na svetovnem spletu

Vir: lasten

Na vprašanje »Katere informacije na svetovnem spletu prepoznavate (menite, da spadajo, da so...?) kot informacije javnega značaja?« je moč ugotoviti, da je število izbranih možnosti odgovora »Objave in razpisne dokumentacije v postopkih javnega naročanja« in »Podatke o upravnih storitvah« skoraj enako. Prvega je izbralo 68,3 odstotka anketirancev, drugega pa 66,9 odstotka. Razvidno je, da ljudje kot informacije javnega značaja v veliki meri prepoznavajo postopke, ki urejajo javno naročanje in upravne storitve. Iz tega sledi, da so organi (zavezanci) prepoznavni na spletnih portalih za postopke javnega naročanja in upravnih storitev. Malo manj poznajo anketiranci dokumentarno gradivo, saj se je za odgovor »Prečiščena besedila predpisov z delovnega področja« odločilo 55,2 odstotka in za odgovor »Programe, strategije, stališča, mnenja študije iz delovnega področja« 45,5 odstotka anketirancev. Slednji verjetno zanimajo le ljudi, ki so zaposleni v javnem sektorju in se vsakodnevno pri delu srečujejo z navedenimi akti, ali pa jih ljudje razumejo kot strokovne dokumente področja, ki niso javnega značaja.

Grafikon 8: Objava IJZ na spletu

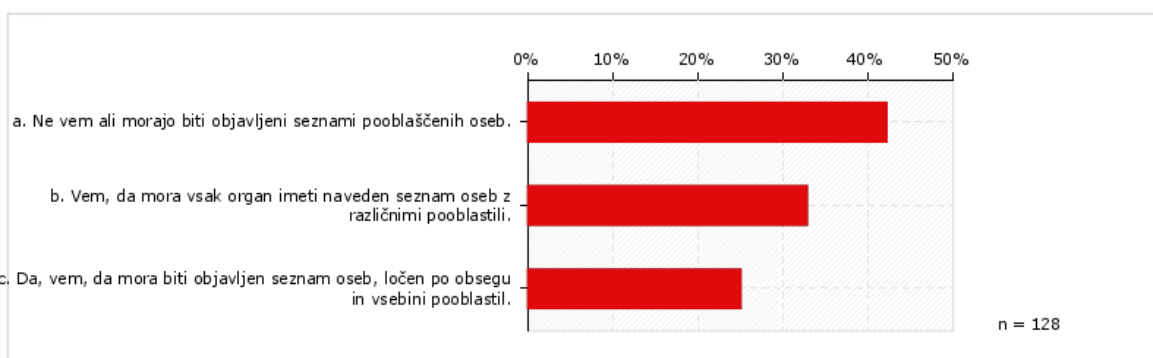

Vir: lasten

Na vprašanje »Ali veste, kaj v naši državi velja za objave informacij javnega značaja na spletu?« je odgovorilo le 127 anketirancev. Med njimi se jih je kar 85,8 odstotka odločilo za odgovor »Zakon določa, katere informacije javnega značaja in kako mora javni sektor objaviti na spletu«. Od vseh respondentov je 8,7 odstotka takih, ki pravijo, da imajo posamezni organi javnega sektorja svoja pravila za objavo IJZ na spletu, 5,5 odstotka pa jih verjame, da je pri objavi informacij javnega značaja odločitev prepuščena v presojo vsakega organa javnega sektorja.

Ugotavlja se, da večina respondentov ve, kaj zakon določa, organi (zavezanci) pa bi lahko več pozornosti posvečali seznanitvi tistih državljanov, ki tega ne poznajo.

Grafikon 9: Objava seznama pooblaščenih oseb za vodenje oziroma odločanje v upravnih postopkih

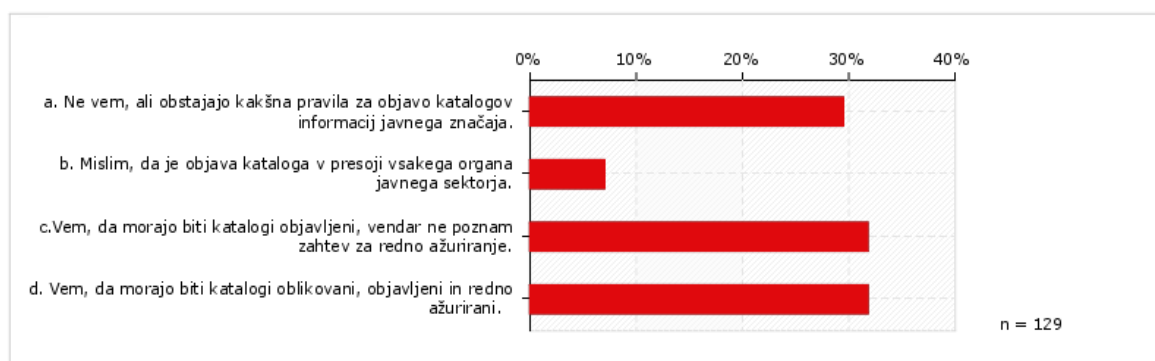
Vir: lasten

Na vprašanje »Ali ste seznanjeni s tem, kakšen seznam pooblaščenih oseb za vodenje oziroma odločanje o upravnih postopkih mora imeti javno objavljen vsak organ javnega sektorja?« je 32,8 odstotka anketirancev zapisalo, da mora vsak organ imeti naveden seznam oseb z različnimi pooblastili in 25 odstotkov jih meni, da mora biti objavljen

seznam oseb ločen po obsegu in vsebini pooblastil. Težava pa je, da 42,2 odstotka anketirancev ni seznanjenih s tem, ali mora imeti organ objavljen seznam pooblaščenih oseb ali ne.

Podatki kažejo, da skoraj polovica anketiranih ne ve, da morajo biti imena pooblaščenih oseb javno dostopna. Nedostopna imena oseb lahko pri iskanju postopkov ljudem otežijo dostop do želenih informacij javnega značaja, zato to ni sprejemljivo. Eden od razlogov, zakaj organi imen oseb ne objavljajo, bi bile lahko pogoste menjave oseb ob ne dovolj pogostem obnavljanju objavljenih informacij. Podatki kažejo, da so v mnogih primerih organov, kjer pogosto prihaja do fluktuacije kadrov, javno objavljene samo uradne osebe, ne pa osebe, ki vodijo upravne postopke. Čeprav je organ dolžan voditi in urejati osnovne podatke o svoji organiziranosti in delovanju in je obvezen objaviti seznam pooblaščenih oseb, lahko sprotno in ažurno objavljanje seznama pooblaščenih oseb za organ predstavlja tudi veliko delovno obvezo.

Grafikon 10: Objava kataloga IJZ

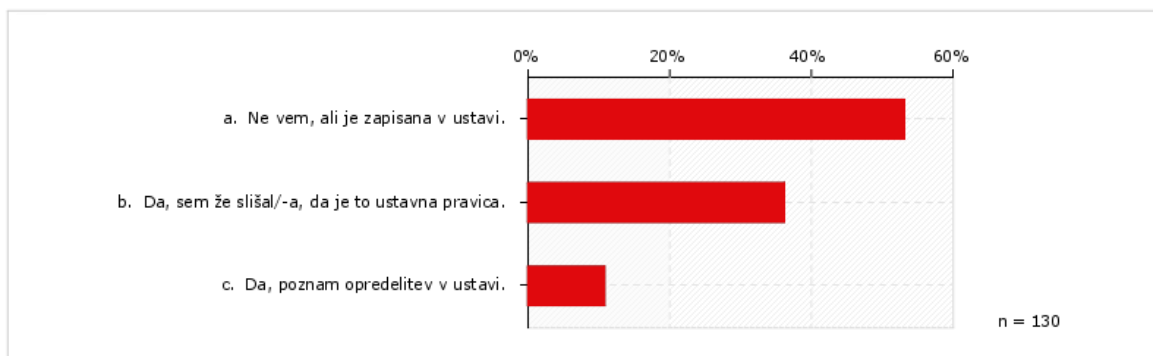

Vir: lasten

Na vprašanje »Ali veste, kaj velja za kataloge informacij javnega značaja, ki jih objavljajo organi javnega sektorja?« je delež anketirancev pri odgovorih »Vem, da morajo biti katalogi objavljeni, vendar ne poznam zahtev za redno ažuriranje« in »Vem, da morajo biti katalogi oblikovani, objavljeni in redno ažurirani« zelo podoben, saj jih je pri obojih odgovorilo 31,8 odstotka. Z izjavo »Mislim, da je objava kataloga v presoji vsakega organa javnega sektorja« se jih strinja 7 odstotkov. Odgovor »Ne vem, ali obstajajo kakšna pravila za objavo katalogov informacij javnega značaja« je izbralo 29,5 odstotka anketirancev, ki ne vedo, da za to obstajajo pravila.

Uredba o posredovanju in ponovni uporabi informacij javnega značaja posebej določa načine vsebine, pripravo in obliko kataloga IJZ, ki jih pripravljajo organi (zavezanci). Menim, da organi to sprotno urejajo, kar potrjujejo tudi rezultati ankete. To, da dobrih 36 odstotkov respondentov ne pozna pravil, lahko pripišem dejstvu, da jih bodisi ne zanima katalog informacij javnega značaja bodisi nimajo možnosti dostopa do interneta.

Grafikon 11: Opredelitev pravice v Ustavi Republike Slovenije

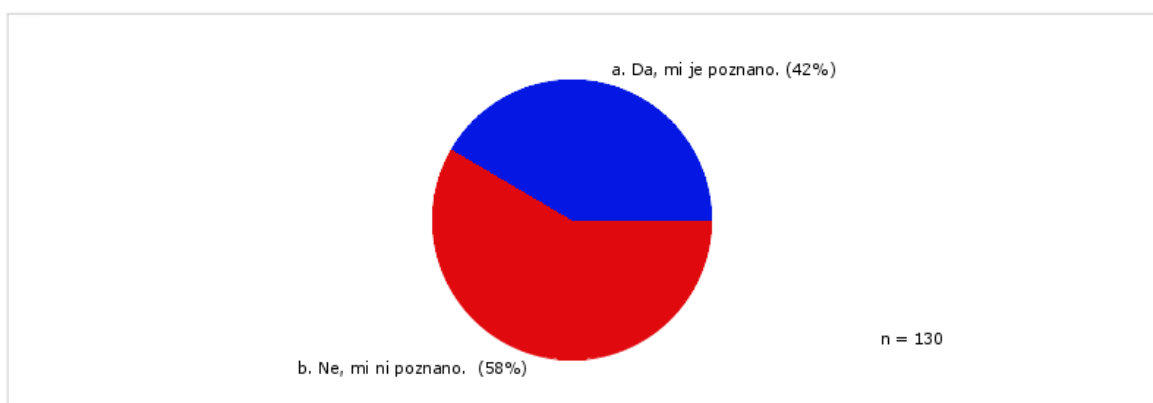

Vir: lasten

Na vprašanje »Ali veste, ali je pravica posameznika glede pridobitve informacije javnega značaja opredeljena v Ustavi Republike Slovenije?« 36,2 odstotka anketirancev odgovarja, da so že slišali, da je to ustavna pravica. Zaskrbljujoče pa je dejstvo, da jih 53 odstotkov ne ve, da je ta pravica zapisana v Ustavi Republike Slovenije. Anketirancev, ki poznajo opredelitev pravice do dostopa do informacij javnega značaja v Ustavi, je 10,8 odstotka.

Iz odgovorov je moč ugotoviti, da velika večina respondentov ne pozna te ustavne pravice. Vendar to žal velja za večino pravic, ki so zapisane v Ustavi. Menim, da bi državljani morali poznati vse pravice, ki so zapisane v Ustavi že iz vidika, da bi lahko v postopkih uveljavljanja svojih pravic nastopali pripravljeno in samozavestni.

Grafikon 12: Poznavanje dostopa do IJZ

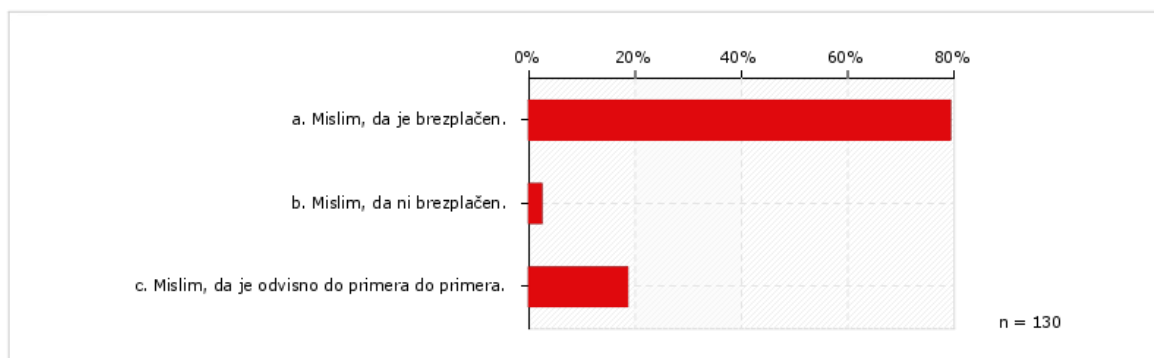

Vir: lasten

Iz prikazanega grafikona 12 se lahko ugotovi, da 58,5 odstotka anketirancem ni poznano, na kakšen način lahko zaprosijo za informacije javnega značaja, anketirancev, ki poznajo način zaprosila pa je 41,5 odstotkov.

Kljub temu, da se iz rezultata na vprašanje »Koliko ste seznanjeni z omogočanjem dostopa do informacij javnega značaja?«, prikazanega z grafikonom 6, vidi, da je 46,6 odstotka anketirancev seznanjenih z omogočanjem dostopa do informacij javnega značaja, rezultat zgornjega vprašanja pokaže, da skoraj dve tretjini ljudi ne ve, na kakšen način lahko zaprosijo za informacijo javnega značaja. Ker se ponovno pojavi problem pomanjkanja informacij, tudi tukaj velja, da bi morali zavezanci na bolj primeren način seznaniti s potmi dostopa vse potencialne prosilce, bodisi preko interneta bodisi preko elektronskih in tiskanih medijev.

Grafikon 13: Brezplačen dostop do IJZ

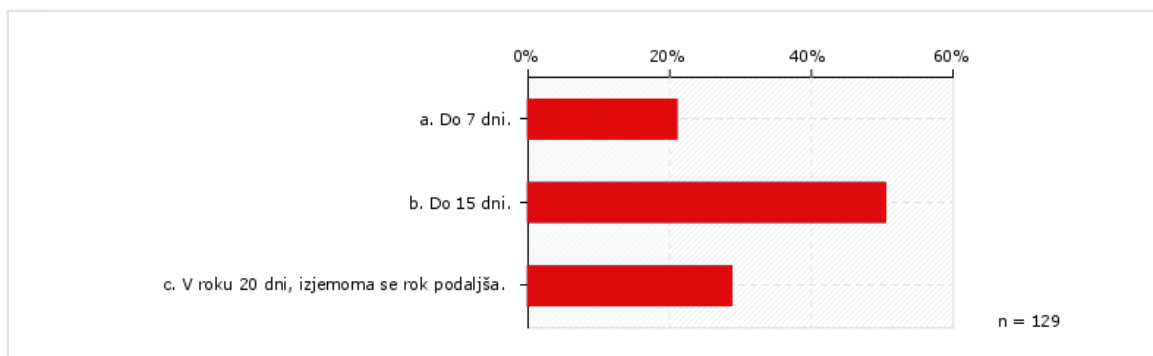

Vir: lasten

Na vprašanje »Ali je dostop do informacij javnega značaja brezplačen?« 79,2 odstotka anketirancev meni, da je, 18,5 odstotkov jih misli, da je dostop do IJZ odvisen od primera do primera. Zelo malo pa je anketirancev, in sicer 2,3 odstotka, ki mislijo, da je za dostop do IJZ potrebno plačati.

Ugotavlja se, da je velika večina odgovorila, da je dostop do informacij javnega značaja brezplačen. Kljub temu, da je danes potrebno plačati že skoraj vsako informacijo, pa čeprav niso pomembne, večina meni, da gre za take informacije, ki jim morajo biti dostopne brezplačno. Dostop do informacij javnega značaja je brezplačen, v primerih posredovanja prepisa, fotokopije ali elektronskega zapisa zahtevane informacije, pa prosilec plača materialne stroške, ki jih zaračunava organ na podlagi objavljenega stroškovnika v svojem Katalogu informacij javnega značaja. V primerih ponovne uporabe informacij v pridobitne namene, pa organ zaračuna ceno, ki mora biti stroškovno naravnana in določena v običajnem knjigovodskem obdobju ter skladna s predpisanimi knjigovodskimi akti.

Grafikon 14: Rok za odločitev organa o zahtevi

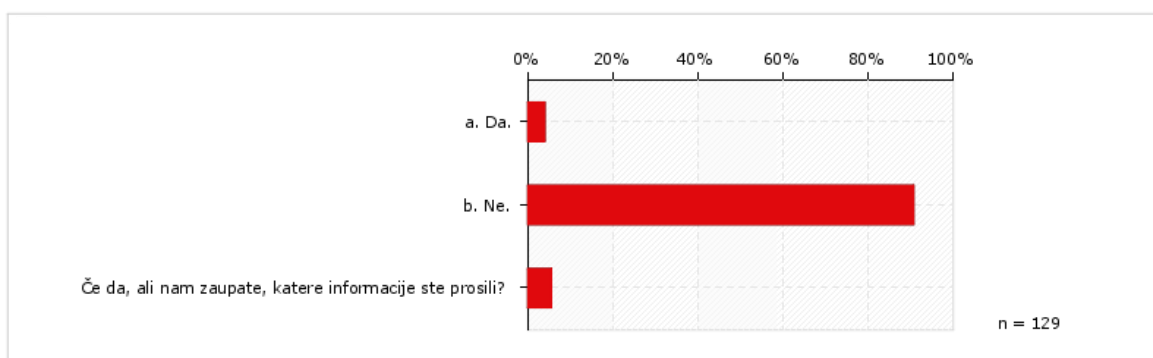

Vir: lasten

V zvezi s potekom odločanja organa o zahtevi, 50,4 odstotka anketirancev ve, da mora organ odločiti o zahtevi v roku do 15 dni. Za odločitev organa o zahtevi je 20,9 odstotka anketirancev prepričanih, da organ za odločitev potrebuje do 7 dni, 28,7 odstotka pa jih meni, da organ odloči o zahtevi v roku do 20 dni, vendar se lahko izjemoma rok podaljša.

Iz grafikona 14 je moč ugotoviti, da večina anketirancev ve, da mora organ odločiti o zahtevi v roku do 15 dni. Menim, da mora organ odločiti o zahtevi čim hitreje, saj s tem ne povzroča nejevolje pri prosilcih in ne krši njihovih pravic. V primeru, da organ ne odloči v zakonsko določenem roku, imajo prosilci pravico uveljavljati pri organih na višji stopnji.

Grafikon 15: Zaposilo za dostop do IJZ

Vir: lasten

Na vprašanje »Ali ste morebiti že kdaj zaprosili za dostop do informacij javnega značaja?« je 3,9 odstotka anketirancev odgovorilo, da so že zaprosili za informacije javnega značaja, 90,7 odstotka anketirancev pa te možnosti še ni izkoristilo. Anketirancev, ki so nam zaupali, za katere informacije so prosili, je bilo 7 oziroma 5,4 odstotka. Iz tabele 3 je razvidno, da so zaprosili za informacije na področju Eko sklada, katastra, urejanja

prostora, zaprosili so za letna poročila o dostopu do informacij javnega značaja, potrebovali so podatke iz Geodetske uprave, podatke o lastništvu parcele, lokacijske informacije, ena oseba je zaprosila za informacijo v zvezi s prostorskim načrtom občine. Med odgovori smo dobili tudi takega, da ena oseba ne ve, kaj pomeni informacija javnega značaja.

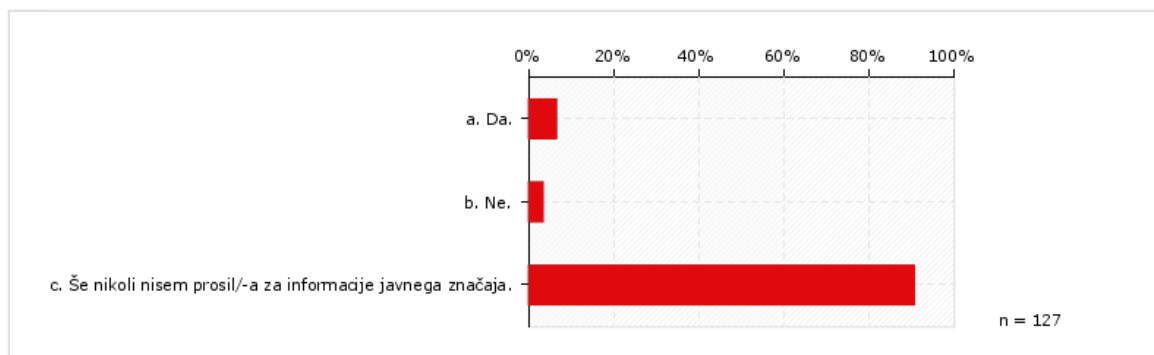
Anketa je pokazala, da je malo anketirancev zaprosilo za informacije javnega značaja. Razlog je lahko, da velika večina te možnosti še ni izkoristila zaradi nepoznavanja načina dostopa, ali pa do sedaj niso imeli potrebe po takih informacijah.

Tabela 2: Pregled zaprosil

Eko sklad, kataster	1
Podatke iz Geodetske uprave	1
Ne vem, kaj je informacija javnega značaja	1
Letna poročila o dostopu do informacij	1
Podatki o lastništvu parcele, lokacijske informacije,...	1
V zvezi s prostorskim planom občine	1
Urejanje prostora	1
Skupaj:	7

Vir: lasten

Grafikon 16: Odgovor na zaprosilo do IJZ

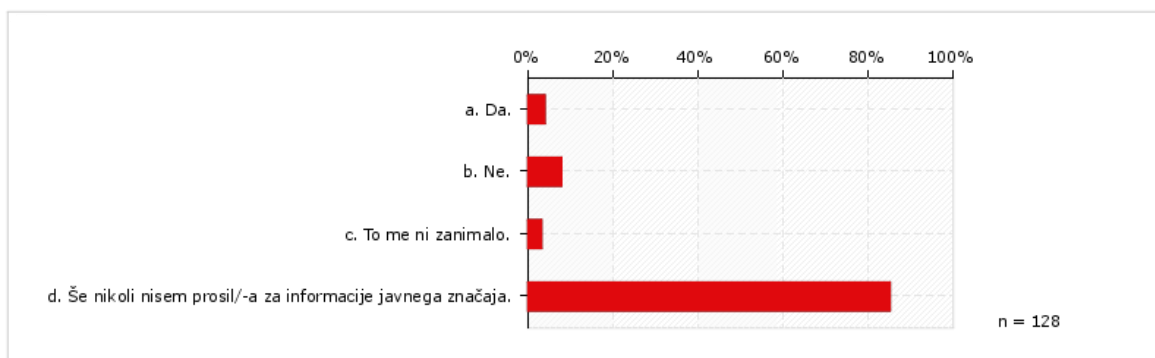

Vir: lasten

Na vprašanje »Ko ste prosili za informacijo javnega značaja, ali ste dobili ustrezen odgovor?« je 6,3 odstotka anketirancev prejelo ustrezen odgovor, 3 odstotki pa ustreznega odgovora ni dobilo. To pomeni, da jih je med tistimi, ki so prosili, kar dve tretjini pridobilo ustrezno informacijo. Med tistimi, ki niso dobili odgovora so lahko tudi osebe, ki še čakajo nanjo v predvidenem času 15 dni.

Iz odgovorov je razbrati, da je zelo velik delež anketirancev, ki so prosili za informacijo, prejelo ustrezen odgovor. Da pa jih 90,6 odstotka anketirancev, sodelujočih pri raziskavi, ni prosilo in prejelo ustreznega odgovora, se navezuje na rezultate vprašanja v grafikonu 15. Ponovno sta prevladujoča razloga, da velika večina te možnosti še ni izkoristila, nepoznavanje načina dostopa, ali pa do sedaj niso imeli potrebe po takšnih informacijah. Število anketirancev, ki je zaprosilo za informacijo, je relativno majhno, zato rezultatov ne kaže posploševati.

Grafikon 17: Drugostopenjski organ, ki odloča o zahtevi

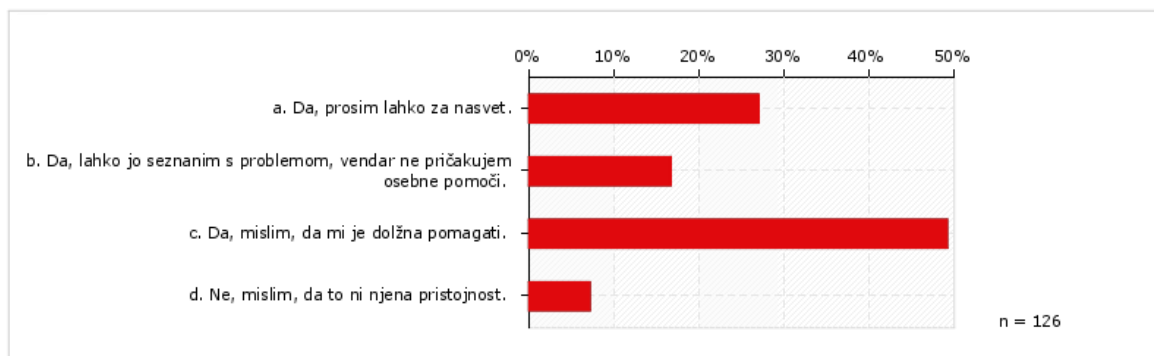

Vir: lasten

Na vprašanje »Ko ste prosili za informacijo javnega značaja, ali ste vedeli, kateri je bil drugostopenjski organ, ki bi odločal o vaši zahtevi?« je 85,2 odstotka sodelujočih odgovorilo, da niso še nikoli zaprosili za informacijo javnega značaja. Anketirancev, ki vedo, kateri je drugostopenjski organ, je 3,9 odstotka. Med vsemi sodelujočimi jih 7,8 odstotka ne ve za ta institut, 3 odstotki pa jih ta ni zanimal.

Iz grafikona 17 se ugotavlja, da večina sodelujočih v raziskavi, ki je že zaprosila za informacijo javnega značaja, ne ve, kateri je drugostopenjski organ za reševanje zadeve ali pa jih to ne zanima. Zato se postavlja vprašanje ali sploh poznajo odločanje na drugi stopnji in ali bi to pravico izkoristili. Iz zelo majhnega števila sodelujočih, ki so navedli, da so za informacije prosili, pa jih niso dobili (3 odstotki), pa lahko dodatno sklepamo, da je potreba za drugostopenjski postopek v resnici zelo malo.

Grafikon 18: Pomoč Informacijskega pooblaščenca

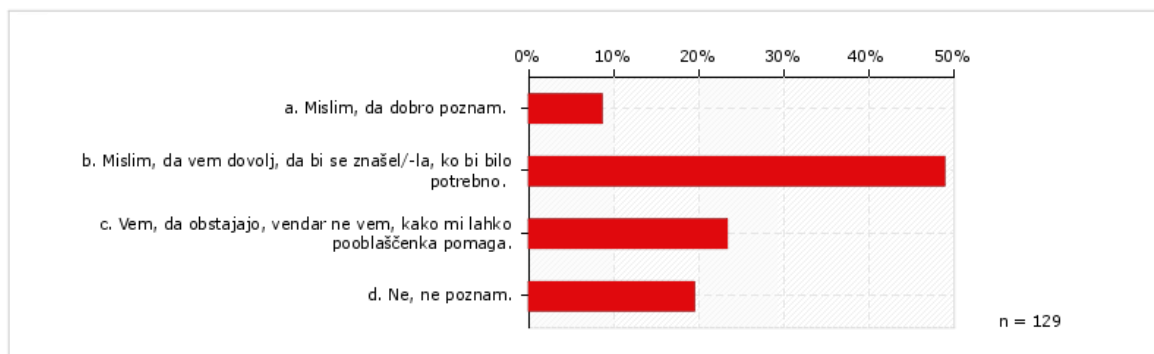

Vir: lasten

Na vprašanje »Ali ste seznanjeni, da se v primeru, ko ne dobite odgovora na vašo zahtevo, lahko obrnete na Informacijskega pooblaščenca?« je iz prikazanega grafikona moč ugotoviti, da 49,2 odstotka anketirancev meni, da jim je Informacijski pooblaščenec dolžan pomagati, 27 odstotka se jih opredeljuje, da Informacijskega pooblaščenca lahko prosijo za nasvet, 16,7 odstotka meni, da ga lahko seznanijo s težavo, vendar z njegove strani ne pričakujejo osebne pomoči. Glede pristojnosti Informacijskega pooblaščenca, pa jih 7 odstotkov misli, da v primeru ne pridobitve odgovora na njihovo zahtevo, to ni njegova pristojnost.

Iz odgovorov respondentov se ugotavlja, da je Informacijski pooblaščenec organ, za katerega je večina prepričanih, da se nanj lahko obrnejo po nasvet. Rezultati kažejo zaupanje ljudi v Informacijskega pooblaščenca. Menim, da se institut Informacijskega pooblaščenca ne sme ukiniti, saj omogoča, da prosilci uveljavljajo svoje pravice v primeru zavrnitve njihove zahteve s strani zavezancev.

Grafikon 19: Pristojnost Informacijskega pooblaščenca

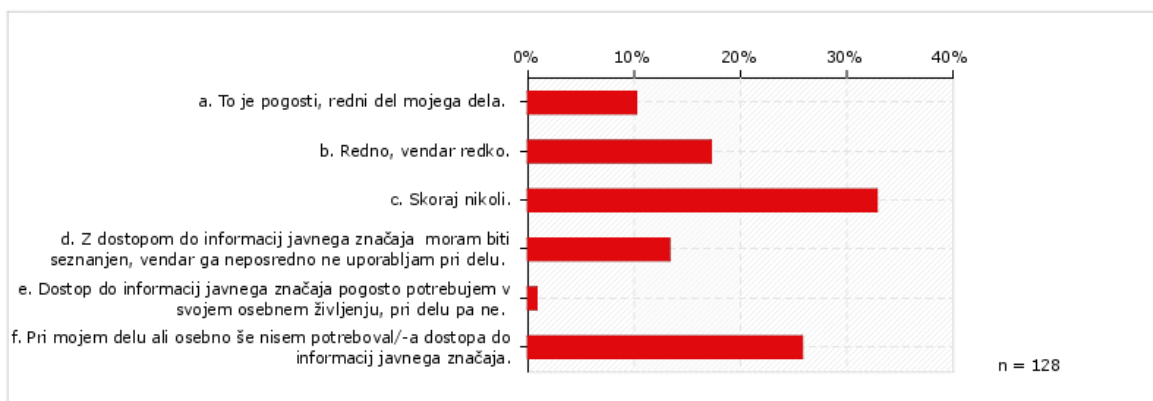

Vir: lasten

Na vprašanje »Kako dobro po vaši presoji poznate pristojnosti Informacijskega pooblaščenca?« je 48,8 odstotka anketirancev odgovorilo, da vedo dovolj, da bi se v postopku znašli, ko bi bilo potrebno. V zvezi s poznavanjem pristojnosti Informacijskega pooblaščenca jih 23,3 odstotka ve, da pristojnosti imajo, vendar pa ne vedo, kako jim pooblaščenec lahko pomaga. Le 8,5 odstotka se jih opredeljuje, da dobro poznajo pristojnosti Informacijskega pooblaščenca, kar 19,4 odstotka anketirancev pa pravi, da pristojnosti Informacijskega pooblaščenca ne pozna.

Ugotavlja se, da jih večina ljudi pozna pristojnosti Informacijskega pooblaščenca. Menim, da to izhaja predvsem iz dejstva, da se ljudje seznanjajo z delovanjem Informacijskega pooblaščenca tudi preko medijev, v katerih se dandanes tudi pojavlja.

Grafikon 20: Povezanost dela anketirancev z dostopom do IJZ

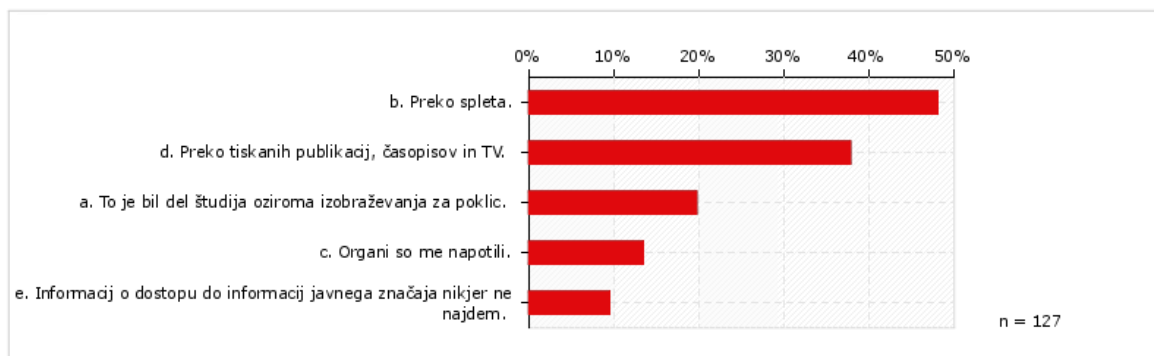

Vir: lasten

Na vprašanje »Kako pogosto je vaše delo povezano z dostopanjem do informacij javnega značaja?« je odgovorilo 128 anketirancev. Od tega jih je 42 oziroma 32,8 odstotka odgovorilo, da njihovo delo ni povezano z dostopanjem do informacij javnega značaja, 25,8 odstotka pri svojem delu ali osebno še ni potrebovalo dostop do IJZ, sledijo pa anketiranci, 17,2 odstotka jih je, katerih delo je redno, vendar redko povezano z dostopanjem do IJZ. Respondenti, katerih delo zahteva, da so seznanjeni z dostopom do IJZ, vendar ga neposredno pri delu vseeno ne uporabljajo, je 13,3 odstotka. 10,2 odstotka pa jih je navedlo, da je dostop do IJZ pogosti, redni del njihovega dela. Anketiranec, ki meni, da dostop do IJZ pogosto potrebuje v svojem osebnem življenju, pri delu pa ne, pa je 1 oziroma 0,8 odstotka.

Ugotavlja se, da večina pri svojem delu ne uporablja informacij javnega značaja, kljub temu, da iz raziskave sledi, da je ravno največ respondentov, ki so sodelovali, zaposlenih v javnem sektorju. Kar pa ne vpliva na to, da pravic za dostop do informacij javnega značaja ne poznajo.

Grafikon 21: Seznanitev z dostopom do IJZ

Vir: lasten

V raziskavi smo prišli do spoznanja, da je še vedno največ anketirancev seznanjenih s svojimi pravicami do IJZ preko spleta, in sicer kar 48 odstotkov. Preko tiskanih publikacij, časopisov in TV se je seznanilo 37,8 odstotka anketirancev. Zanimivo je dejstvo, da se jih je pri študiju oziroma izobraževanju za poklic seznanilo 19,7 odstotka. Zaskrbljujoče pa je, da se je le 13,4 odstotka anketirancev s postopki seznanilo pri organih, iz česar lahko sklepamo, da organi oziroma zavezanci le nimajo dovolj dobro zapisanih informacij, da bi jih lahko ljudje razumeli. Da informacij o dostopu do IJZ nikjer ne najdejo, pa se je opredelilo 9,4 odstotka anketirancev. Morebiti bi bilo dobro spremeniti kakšen predpis, da bi bile informacije javnega značaja ljudem bolj razumljive.

Pri raziskovanju proučevanega področja se ugotavlja, da so informacije javnega značaja še vedno najlažje dostopne preko svetovnega spleta. Da bi se povečala seznanitev z dostopom do informacij javnega značaja, pa sem mnenja, da bi morali biti organi zavezani k temu, da pravice za dostop do informacij javnega značaja, ki jih lahko uveljavljajo državljani, ne objavljajo samo preko svojih portalov, ampak tudi na svojih sedežih, kjer delujejo. Žive tudi ljudje s posebnimi potrebami in ljudje brez dostopa do interneta, ki se obračajo na organe osebno. Na njih se ne sme pozabiti. Zanje bi morali biti zavezanci dolžni omogočiti dostop do informacij in opise postopkov v njim dostopnih medijih, kot so tiskane publikacije, plakati in zloženke, pa tudi osebno, v določenih urah po telefonu. Slepim bi organi na svojih sedežih lahko omogočili poseben prostor za dostop do informacij, kjer bi imeli možnost dostopa v tiskanih medijih ali pa preko računalnika v Braillovi abecedi oziroma pisavi.

6.2 INTERVJU O POSREDOVANJU INFORMACIJ JAVNEGA ZNAČAJA

Dne 5. 3. 2012 je bil izveden intervju z Uradno osebo, pristojno za posredovanje informacij javnega značaja na Ministrstvu za obrambo Republike Slovenije. Z uporabo odprtih vprašanj se poskuša ugotoviti pogled intervjuvanca na proučevano področje.

Na vprašanje »Kakšne pristojnosti imate kot »Uradna oseba, pristojna za posredovanje IJZ« na Ministrstvu za obrambo?« pove, da so njene pristojnosti v skladu z 9. členom Zakona o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ-UPB2, Ur. l. RS, št. 51/2006). Ko prejme zahtevo, jo najprej pregleda in če ni zadržkov dovoli dostop, sicer vodi postopek po Zakonu o splošnem upravnem postopku (ZUP-UPB2, Ur. l. RS, št. 24/2006, 47/2009, 48/2009)) in izda odločbo. V nadaljevanju pove, da imajo uradne osebe pooblastilo za odločanje »ex lege«, morajo pa izpolnjevati pogoje za opravljanje le-tega pred imenovanjem, eden izmed pogojev je opravljen izpit iz Zakona o splošnem upravnem postopku.

Na vprašanje »Koliko prosilcev – posameznikov (navezujem na splošno populacijo) je podalo zahtevo za pridobitev informacije javnega značaja in kako so se odzvali na odgovor oziroma zaključek postopka, v kolikor je do njega prišlo?« pove, da je v povprečju podalo zahtevo 30 prosilcev na leto, da praviloma zahtevajo več kot en dokument oziroma informacijo. Tako je podalo zahtevo 50 odstotkov občanov in 50 odstotkov predstavnikov medijskih hiš. V primeru odobritve dostopa so zadovoljni, v kolikor dostop zavrne, se jih 7 odstotkov pritoži, v večini primerov Informacijski pooblaščenec vsaj delno potrdi njeno odločitev. Pove nam tudi, da je na osnovi njenih odločitev, kadar so negativne, zaradi občutljivega dela, ki ga opravlja, izpostavljena nezadovoljstvu, ki ga prosilci izražajo po telefonu in po elektronski pošti, nekateri pišejo pisma ministru, nekateri pa dajejo prijave inšpekciji in napovedujejo vložitev kazenske ovadbe.

Na vprašanje »Kakšne so vaše izkušnje pri odločanju na II. stopnji?« kot Uradna oseba, pristojna za posredovanje IJZ na Ministrstvu za obrambo, zelo dobro sodeluje z Informacijskim pooblaščenecem. So visoko strokovni in imajo posluš za prepričljive argumente. Glede na to, da oboji opravljajo delo skladno z Zakonom o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ-UPB2, Ur. l. RS, št. 51/2006), se dobro ujamejo pri razumevanju pravic, ki izhajajo iz področja ZDIJZ. Seveda pa se v vsem le ne strinjajo. Sama na primer želi že na prvi stopnji odločanja zaščititi svoje sodelavce pred nepotrebno izpostavljenostjo in skladno z Zakonom o obrambi (ZObr-UPB1, Ur. l. RS, št. 103/2004) ščiti identiteto delavcev, ki sodelujejo pri naročilih zaupne narave, pa se Informacijski pooblaščenec odloči nasprotno, in meni, da transparentnost porabe javnih sredstev prevlada nad interesom posameznikov po varovanju njihove identitete, saj gre za javne uslužbenke ter da ima javnost upravičeno večji interes, da bi informacijo dobila, kot pa je interes organa, ki bi informacijo zaščitil.

Na vprašanje »Ali kot »Uradna oseba, pristojna za posredovanje informacij javnega značaja« vodite oziroma pripravljate katalog informacij javnega značaja, kot je to določeno z Zakonom o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ-UPB2, Ur. l. RS, št. 51/2006)?« odgovori, da sprotno ureja in vodi katalog informacij javnega značaja za obrambno ministrstvo v okviru Centralnega kataloga informacij javnega značaja, ki ga vodi Ministrstvo za pravosodje in javno upravo.

Na vprašanje »Ali bi glede na sprejeto zakonodajo v Republiki Sloveniji po področju informacij javnega značaja morebiti še kaj spremenili?« sogovornica pravi, da po področju informacij javnega značaja ne bi ničesar spreminjala, saj bi po njenem mnenju vsako dodatno omejevanje dostopa pomenilo možnost zlorabe s strani organov zavezancev, doda pa, da je zelo neugodno, ko za nenehno ponavljajoče se zahteve, ki obenem lahko pomenijo namerno povzročanje motenj pri delu organa, s strani enih in istih prosilcev, več delavcev izgubi ogromno časa in truda.

V nadaljevanju pove, da je edino sredstvo za omejevanje tovrstnih nesmiselnih zahtev, poziv k vnaprejšnjemu pologu sredstev za plačilo dela, v skladu s cenikom, ki ga pripravi organ in potrdi Ministrstvo za pravosodje in javno upravo. Pravi, da takrat prosilci praviloma zožijo zahtevo na tiste informacije, ki jih res zanimajo, ostale prekomerne zahtevke pa opustijo.

6.3 PREVERITEV HIPOTEZ

HIPOTEZA 1 »Republika Slovenija ima na ustavni, zakonski in podzakonski ravni urejeno vsebino, pristojnosti in pravice subjektov s področja dostopa do informacij javnega značaja na način, ki zagotavlja polno uveljavitev tega pomembnega instituta demokratične države« je potrjena.

Ugotovljeno je, da Republika Slovenija kot pridružena članica EU sledi mednarodnim priporočilom in pravico dostopa do informacij javnega značaja opredeljuje v Ustavi Republike Slovenije (URS, Ur. l. RS, št. 33I/1991, 42/1997, 66/2000, 24/2003, 69/2004, 69/2004, 68/2006) ter zakonskih in podzakonskih aktih. Iz tega sledi, da so vsebina, pristojnosti in pravice subjektov s področja dostopa do informacij javnega značaja, urejene na način, ki zagotavlja polno uveljavitev tega pomembnega instituta demokratične države. Na podlagi rezultatov izvedene raziskave, je mogoče potrditi, da ima Republika Slovenija normativno področje, ki ureja dostop do informacij javnega značaja urejeno in pregledno in da jo je v zvezi s tem mogoče uvrstiti v sam svetovni vrh.

HIPOTEZA 2 »Upravičenci za dostop do informacij javnega značaja svojih pravic ne poznajo v obsegu, ki bi jim zagotovil polno uporabo ustavnih in zakonskih pravic s tega področja« je delno potrjena.

Pri analizi anketnega vprašalnika je bilo ugotovljeno, da državljani poznajo svoje pravice v zvezi z dostopom do informacij in načine uresničevanja njihovih pravic, vendar ne v zadostnem obsegu. Na rezultate verjetno vpliva dejstvo, da je bila večina anketirancev zaposlenih v javnem sektorju. Z veliko stopnjo verjetnosti je mogoče predvideti, da bi bil obseg poznavanja pravic upravičencev za dostop do informacij javnega značaja v primeru, ko bi bila anketa izvedena na populaciji z manjšim deležem javnih uslužbencev, še slabša.

7 ZAKLJUČEK

Dostop do informacij javnega značaja je institut demokratične ureditve države, ki z uporabo nadzorne funkcije omogoča sodelovanje državljanov pri zagotavljanju načela javnosti dela javne uprave. S tem preprečuje slabo upravljanje organov, ki se financirajo z javnimi finančnimi sredstvi, odpravlja zlorabo oblasti in korupcijo. Pravico dostopa do informacij javnega značaja uvrščamo med človekove pravice in svoboščine, ki je zapisana v številnih mednarodnih pravnih aktih. Republika Slovenija je z vstopom v polnopravno članstvo EU sledila mednarodnim priporočilom in je pravico dostopa do informacij javnega značaja opredelila v Ustavi Republike Slovenije ter zakonskih in podzakonskih aktih. V praksi se srečujemo s težavami, ki nastanejo, ko državljani (prosilci) niso dovolj informirani, katere informacije so jim dostopne in v kakšni meri, organi (zavezanci) pa se vedno ne zavedajo svojih obveznosti v zvezi z dostopom do informacij javnega značaja oziroma jih ne izpolnjujejo v celoti. Iz tega je razvidno, da so informacije javnega značaja pomembne za delovanje organov, saj je preko njih omogočen nadzor nad njihovim poslovanjem, iz tega pa sledi, da morajo biti informacije sprotno in popolne.

V diplomski nalogi se je poskušalo ugotoviti, ali so rešitve, ki v Republiki Sloveniji predstavljajo normativni okvir s področja dostopa do informacij javnega značaja, ustrezne kot tudi, ali državljani poznajo svoje pravice v zvezi z dostopom do informacij in načine uresničevanja teh pravic. Pri proučevanju normativnih okvirov je veljala omejitev na javno objavljeno strokovno literaturo in vire, ki niso označeni s stopnjo tajnosti. Pri raziskovanju, ali državljani poznajo svoje pravice in uresničevanje teh pravic pri dostopu do informacij javnega značaja, je bila izvedena anonimna anketa. Da bi bilo ugotovljeno dejansko področje dela in pristojnosti organov zavezancev, je bil z Uradno osebo, ki je pristojna za posredovanje informacij javnega značaja na Ministrstvu za obrambo, opravljen intervju.

Pri proučevanju mednarodno pravne ureditve in normativne ureditve v Republiki Sloveniji se ugotavlja, da je Republika Slovenija z vstopom v članstvo EU vključila mednarodne akte v svoj pravni red. Na podlagi izvedenega preučevanja je moč ugotoviti, da ima Republika Slovenija normativno področje urejeno in pregledno.

Ugotovljeno je, da pravično uveljavitev pravice dostopa do informacij javnega značaja nadzira Informacijski pooblaščenec, ki izvaja številne pristojnosti, tako na področju dostopa do informacij javnega značaja kot tudi na področju varstva osebnih podatkov. Poleg tega mu pristojnosti podeljuje tudi Zakon o medijih, ki določa, da predstavniki medijev pridobivajo informacije za medije.

Pri pregledu postopka upravičencev za pridobitev informacij javnega značaja se ugotavlja, da mora upravičenec postopati po določenih, ki so določena z Zakonom za dostop do informacij javnega značaja. Postopek označujemo kot poseben upravni postopek, saj se subsidiarno uporablja Zakon o upravnem postopku. Na osnovi zahteve, ki jo upravičenec vloži pri organu, je le-ta dolžan upravičencu omogočiti dostop do informacij javnega značaja, razen v primeru, ko gre za občutljive podatke, ki jih uvrščamo med izjeme. Organ

mora ugotoviti, ali je podana katerakoli okoliščina, zaradi katere bi bilo potrebno vpogled v vsebino omejiti.

Ugotovimo lahko, da organi (zavezanci) zagotavljajo javnost in odprtost delovanja, saj s tem omogočijo uresničevanje pravice tako fizičnih kot pravnih oseb, da pridobijo informacije javnega značaja.

Da prosilci pravilno naslovijo zahtevo pri organu, za katerega menijo, da razpolaga z informacijo, pa je poglobljen Katalog informacij javnega značaja, ki služi kot delovni pripomoček, katerega namen je upravičencem olajšati iskanje želenih informacij. Ugotovljeno je, da organi redno vzdržujejo in na primeren način javno objavljajo urejen Katalog informacij javnega značaja.

Ker je bil namen naloge tudi ugotoviti, ali upravičenci poznajo svoje pravice v zvezi z dostopom do informacij in načine uresničevanja teh pravic, je bila izvedena raziskava z anketiranjem. Za sodelovanje pri anketi je bila izbrana splošna populacija. Rezultati raziskave kažejo, da državljani poznajo svoje pravice za dostop do informacij javnega značaja in načine uresničevanja teh pravic, vendar ne v zadostnem obsegu. Na rezultate verjetno vpliva dejstvo, da je bila večina anketirancev, ki so sodelovali v raziskavi, zaposlenih v javnem sektorju. Z veliko stopnjo verjetnosti je mogoče predvideti, da bi bil obseg poznavanja pravic upravičencev za dostop do informacij javnega značaja v primeru, ko bi bila anketa izvedena na populaciji z manjšim deležem javnih uslužbencev, še slabša.

V zvezi z ugotovitvijo področja delovanja zavezancev in njihovih pristojnosti pri odločanju v postopkih dostopa do informacij javnega značaja, je bil izveden intervju z Uradno osebo, pristojno za posredovanje IJZ na Ministrstvu za obrambo RS. Z uporabo odprtih vprašanj je bil ugotovljeno, da so njene pristojnosti pri odločanju v postopkih dostopa do informacij javnega značaja v skladu s sprejetimi normativnimi akti.

Pri upravičencih in zavezancih je potrebno krepiti zavedanje, da je pravica dostopa do informacij javnega značaja pravica vedeti, pravica, ki jo predvideva Ustava.

LITERATURA IN VIRI

LITERATURA

- BERLOŽNIK, Žiga (2010). Diplomsko delo z naslovom *Praktični vidiki izvajanja zakonodajnih obvez na področju dostopa do informacij javnega značaja*. Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, Maribor.
- BREZOVŠEK, Marjan, HAČEK Miro (2004). *Upravna kultura*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- IVANKO, Štefan (2007). *Upravni praktikum I*, str. 47, str. 48, str. 52-54. Fakulteta za upravo, Ljubljana.
- KOVAČ Polona, REMIC Matjaž, STARE Janez (2008). *Uredba o upravnem poslovanju z uvodnimi pojasnili in izvedbenimi akti*. Uradni list RS, Ljubljana.
- KOVAČIČ, Matej (2006). *Nadzor in zasebnost v informacijski družbi*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- PIRC MUSAR Nataša, PRELESNIK Mojca, BIEN Sonja (2006). *Predpisi s področja prava varstva osebnih podatkov in dostopa do informacij javnega značaja – Uvodna pojasnila*. GV Založba, Ljubljana.
- PLIČANIČ Senko, PERENIČ Gorazd, PREPELUH Urška, BUGARIČ Bojan, PIRC MUSAR Nataša, PUCELJ VIDOVIĆ Tanja, VAZZAZ Viktorija Julija (2005). *Komentar Zakona o dostopu do informacij javnega značaja s pravom EU in primerjalno pravno prakso*, str. 59-65. Inštitut za javno upravo pri Pravni fakulteti, Ljubljana.
- PREPELUH, Urška (2005). *Pravica dostopa do informacij javnega značaja*, str. 21-22. Pravna fakulteta, Ljubljana.
- VINTAR Mirko (2007). *Informatika – predstavitev na predavanjih*. Fakulteta za upravo, Ljubljana.
- VOLK Dida, KOKOŠAR Jernej, PETRIČ Robert, ŠOLTES Igor (2004). *Modra knjiga o podatkih*. GV Izobraževanje, Ljubljana.

PREDPISI

- (1991). *Ustava Republike Slovenije* (URS). Ur. list RS, št. 33I/1991, 42/1997, 66/2000, 24/2003, 69/2004, 69/2004, 68/2006.
- (2005). *Uredba o posredovanju in ponovni uporabi informacij javnega značaja*. Ur. list RS, št. 76/2005, 119/2007, 95/2011.
- (2005). *Zakon o informacijskem pooblaščenču (ZInfP)*. Ur. list RS, št. 113/2005.
- (2006). *Zakon o dostopu do informacij javnega značaja – uradno prečiščeno besedilo (ZDIJZ-UPB2)*. Ur. list RS, št. 51/2006.

INTERNETNI VIRI

- IP RS (2012a). *Konvencija o dostopu do informacij, udeležba javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva o okoljskih zadevah (Aarhuška konvencija)*. Dostopno 2. 3. 2012 na: https://www.ip-rs.si/fileadmin/user_upload/Pdf/arhuska_konvencija.pdf.
- MJU (2012b). *ASK YOUR GOVERNMENT! The 6 Question Campaign A Comparative Analysis Of Access to Budget Information*. Dostopno 2. 3. 2012 na: <http://www.mju.gov.si/index.php?id=26> in <http://www.law-democracy.org/?p=1143>.
- MJU (2012c). *CLD and Access Info Unveil Global RTI Index In 80 Countries*. Dostopno 2. 3. 2012 na: http://www.access-info.org/documents/6QC/6QC_Report_Publication_version_September_2011.pdf.
- MJU (2012a). *Predlog Uredbe Evropske unije (Uredba EU) št. 1049*. Dostopno 2. 3. 2012 na: <http://www.mju.gov.si/index.php?id=26>.
- IP RS (2011b). *Informacije javnega značaja*. Dostopno 17. 12. 2011 na: (<https://www.ip-rs.si/informacije-javnega-znacaja/dostop-do-informacij/>).
- IP RS (2012c). *Informacije javnega značaja*. Dostopno 13. 2. 2012 na: <https://www.ip-rs.si/informacije-javnega-znacaja/dostop-do-informacij/>.

- IP RS (2012f). *Informacije javnega značaja*. Dostopno 13. 2. 2012 na: <https://www.ip-rs.si/informacije-javnega-znacaja/dostop-do-informacij/za-organe-zavezance/>.
- IP RS (2012g). *Informacije javnega značaja*. Dostopno 13. 2. 2012 na: <https://www.ip-rs.si/informacije-javnega-znacaja/iskalnik-po-odlocbah/odlocbe-informacije-javnega-znacaja/Odločba IP št. 020-50/2004/75>.
- IP RS (2012h). *Informacije javnega značaja*. Dostopno 13. 2. 2012 na: <https://www.ip-rs.si/pristojnosti/>.
- MORS (2012b). *Informacije javnega značaja*. Dostopno 13. 2. 2012 na: http://www.mo.gov.si/si/o_ministrstvu/informacije_javnega_znacaja/izvajanje_zdijz/.
- IP RS (2012d). *Informacije javnega značaja*. Dostopno 2. 3. 2012 na: <https://www.ip-rs.si/informacije-javnega-znacaja/ponovna-uporaba/>.
- IP RS (2012e). *Informacije javnega značaja*. Dostopno 2. 3. 2012 na: <https://www.ip-rs.si/informacije-javnega-znacaja/dostop-do-informacij/kako-napisati-zahtevo/>.
- MORS (2012c). *Informacije javnega značaja*. Dostopno 2. 3. 2012 na: http://www.mo.gov.si/si/o_ministrstvu/informacije_javnega_znacaja/katalog_izjz/, stroškovnik MORS, št. 090-6/2009-3, z dne 25. 4. 2009.
- MORS (2012a). *Informacije javnega značaja*. Dostopno 2. 3. 2012 na: http://www.mo.gov.si/si/o_ministrstvu/informacije_javnega_znacaja/.
- UNI-LJ ERI (2011). *Podatke, informacija, znanje*. Dostopno 17. 12. 2011 na: http://colos1.fri.uni-lj.si/ERI/RACUNALNISTVO/INFORMATIKA/podatke_informacija_znanje.html.

PRILOGA

Vprašalnik za izvedbo ankete

Vprašalnik za izvedbo ankete vezan na dostop do informacij javnega značaja

1. Koliko poznate Zakon o dostopu do informacij javnega značaja?

- a. Za ta zakon še nisem slišal/-a.
- b. Vem, da obstaja.
- c. Vem, kje ga lahko poiščem/preberem, ko ga potrebujem.
- d. Poznam zakon in njegovo vsebino.

2. Koliko ste seznanjeni z omogočanjem dostopa do informacij javnega značaja?

- a. Ne vem, kaj so informacije javnega značaja in kako je z dostopom do njih.
- b. Ne poznam pravil za dostop do informacij javnega značaja in ne vem, kdo mi lahko omogoči dostop.
- c. Vem, da so mi dostop do informacij javnega značaja dolžni omogočiti organi javnega sektorja.
- d. Vem, koga in kako prositi za informacija javnega značaja.

3. Katere informacije na svetovnem spletu prepoznavate (menite, da spadajo, da so...) kot informacije javnega značaja?

- a. Prečiščena besedila predpisov z delovnega področja.
- b. Programe, strategije, stališča, mnenja, študije z delovnega področja.
- c. Objave in razpisne dokumentacije v postopkih javnega naročanja.
- d. Podatke o upravnih storitvah.

4. Ali veste, kaj v naši državi velja za objave informacij javnega značaja na spletu?

- a. Zakon določa, katere informacije javnega značaja in kako mora javni sektor objaviti na spletu.
- b. Posamezni organi javnega sektorja imajo svoja pravila za objavo IJZ na spletu.
- c. Objava IJZ na spletu je prepuščena presoji vsakega organa javnega sektorja.

5. Ali ste seznanjeni s tem, kakšen seznam pooblaščenih oseb za vodenje oziroma odločanje o upravnih postopkih mora imeti javno objavljen vsak organ javnega sektorja?

- a. Ne vem, ali morajo biti objavljeni sezname pooblaščenih oseb.
- b. Vem, da mora imeti vsak organ mora naveden seznam oseb z različnimi pooblastili.

- c. Da, vem, da mora biti objavljen seznam oseb ločen po obsegu in vsebini pooblastil.

6. Ali veste, kaj velja za kataloge informacij javnega značaja, ki jih objavljajo organi javnega sektorja?

- a. Ne vem, ali obstajajo kakšna pravila za objavo katalogov informacij javnega značaja.
- b. Mislim, da je objava kataloga v presoji vsakega organa javnega sektorja.
- c. Vem, da morajo biti katalogi objavljeni, vendar ne poznam zahtev za redno ažuriranje.
- d. Vem, da morajo biti katalogi oblikovani, objavljeni in redno ažurirani.

7. Ali veste, ali je pravica posameznika glede pridobitve informacije javnega značaja opredeljena v Ustavi Republike Slovenije?

- a. Ne vem, ali je zapisana v ustavi.
- b. Da, sem že slišal/-a, da je to ustavna pravica.
- c. Da, poznam opredelitev v ustavi.

8. Ali vam je poznano, na kakšen način lahko zaprosite za informacije javnega značaja?

- a. Da, mi je poznano.
- b. Ne, mi ni poznano.

9. Ali je dostop do informacij brezplačen?

- a. Mislim, da je brezplačen.
- b. Mislim, da ni brezplačen.
- c. Mislim, da je odvisen od primera do primera.

10. Ali veste, v kolikšnem času mora organ odločiti o zahtevi?

- a. Do 7 dni.
- b. Do 15 dni.
- c. V roku 20 dni, izjemoma se rok podaljša.

11. Ali ste morebiti že kdaj zaprosili za dostop do informacij javnega značaja?

- a. Da.
- b. Ne.
- c. Če da, ali nam zaupate, katere informacije ste prosili? _____

12. Ko ste prosili za informacijo javnega značaja, ali ste dobili ustrezen odgovor?

- a. Da.

- b. Ne.
- c. Še nikoli nisem prosil/-a za informacije javnega značaja.

13. Ko ste prosili za informacijo javnega značaja, ali ste vedeli, kateri je bil drugostopenjski organ, ki bi odločal o vaši zahtevi?

- a. Da.
- b. Ne.
- c. To me ni zanimalo.
- d. Še nikoli nisem prosil/-a za informacije javnega značaja.

14. Ali ste seznanjeni, da se v primeru, ko ne dobite odgovora na vašo zahtevo, lahko obrnete na Informacijskega pooblaščenca?

- a. Da, prosim lahko za nasvet.
- b. Da, lahko ga seznanim s problemom, vendar ne pričakujem osebne pomoči.
- c. Da, mislim, da mi je dolžan pomagati.
- d. Ne, mislim, da to ni njegova pristojnost.

15. Kako dobro po vaši presoji poznate pristojnosti Informacijskega pooblaščenca?

- a. Mislim, da dobro poznam.
- b. Mislim, da vem dovolj, da bi se znašel/-la, ko bi bilo potrebno.
- c. Vem, da obstajajo, vendar ne vem, kako mi lahko pooblaščenka pomaga.
- d. Ne, ne poznam.

Prosimo, da nam zaupate še nekaj podatkov o sebi.

1. Katerega spola ste?

- a. ženska
- b. moški

2. Vaše leto rojstva? _____

3. Katera je vaša najvišja dosežena stopnja izobrazbe?

- a. Dokončana osnovna šola.
- b. Dokončana srednja šola.
- c. Dokončano strokovno izobraževanje po srednji šoli.
- d. 3-letna strokovna visokošolska izobrazba.
- e. Univerzitetna izobrazba.
- f. Znanstveni magisterij ali doktorat po 5 ali več letih študija na univerzi.

4. Kakšen je vaš zaposlitveni status?

- a. Študent ali dijak.
- b. Upokojen/-a.
- c. Nezaposlen/-a.
- d. Zaposlen/-a v javnem sektorju.
- e. Zaposlen/-a v gospodarstvu.
- f. Drugo: _____

5. Kako pogosto je vaše delo povezano z dostopanjem do informacij javnega značaja?

- a. To je pogosti, redni del mojega dela.
- b. Redno, vendar redko.
- c. Skoraj nikoli.
- d. Z dostopom do IJZ moram biti seznanjen, vendar ga neposredno ne uporabljam pri delu.
- e. Dostop do IJZ pogosto potrebujem v svojem osebnem življenju, pri delu pa ne.
- f. Pri mojem delu ali osebno še nisem potreboval/-a dostopa do IJZ.

6. Kje ste se seznanili z dostopom do IJZ?

- a. To je bil del študija oziroma izobraževanja za poklic.
- b. Preko spleta.
- c. Organi so me napotili.
- d. Preko tiskanih publikacij, časopisov in TV.
- e. Informacij o dostopu do IJZ nikjer ne najdem.